

Framtidens migration

ESKIL WADENSJÖ

Framtidens migratrion

UNDERLAGSRAPPORT 5 TILL FRAMTIDSKOMMISSIONEN

ESKIL WADENSJÖ

Framtidens migration

Underlagsrapport 5 till Framtidskommissionen

REGERINGSKANSLIET

Statsrådsberedningen

Underlagsrapport nr 5 till Framtidskommissionen.

Samtliga underlagsrapporter finns att ladda ned gratis på
www.framtidskommissionen.se eller kan beställas från Fritzes kundtjänst.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Omslag: Blomquist Annonsbyrå.
Omslagsbild: Flyktingförläggning i Falkenberg
Foto: Peter Claesson/Kamerareportage
COPYRIGHT KAMERAREPORTAGE/SCANPIX SWEDEN kod 223.

Tryckt av Elanders Sverige AB
Stockholm 2012

ISBN 978-91-38-23834-9

Förord

Sverige är på många sätt ett bra land att leva och verka i men historisk framgång är ingen garanti inför framtiden. Både Sverige och världen står inför stora utmaningar på olika områden. För att Sverige ska kunna vara fortsatt framgångsrikt ställs det därför stora krav, inte minst på analysen av olika förändringsprocesser och vilka utmaningar de för med sig.

Mot den bakgrunden tillsatte regeringen i november 2011 Framtidskommissionen med syfte att identifiera de samhällsutmaningar som Sverige står inför på längre sikt. Den här rapporten är ett underlag till Framtidskommissionen.

Tre av Framtidskommissionens delutredningar handlar om utmaningar som är kopplade till demografiska förändringar, integrationen av människor med ursprung i andra länder och den sociala sammanhållningen. I samtliga dessa avseenden är frågan om den framtida invandringen central – såväl omfattningen av den framtida in- och utvandringen som från vilka länder och bakgrunder människor kommer. Samtidigt är det oerhört svårt att göra tillförlitliga prognoser om den framtida invandringen.

Mot den bakgrunden analyserar den här rapporten både den historiska och den troliga framtida in- och utvandringen i Sverige, faktorer som påverkar in- och utvandringen samt frågan om huruvida Sverige kan förbli attraktivt som invandringsland i framtiden. Utifrån detta möjliggör rapporten en förnyad diskussion om framtida utmaningar kopplade till demografien, integrationen och den sociala sammanhållningen.

Rapporten har författats av *Eskil Wadensjö*, professor vid Institutet för social forskning vid Stockholms universitet.

Förord

Kontaktperson på Framtidskommissionens kansli har varit ämnes-sakkunnige *Patrick Joyce*. Författaren svarar helt och hållet själv för innehållet i rapporten.

Stockholm i november 2012

Jesper Strömbäck
Huvudsekreterare och kanslichef för Framtidskommissionen

Innehåll

Del I	11
1 Varför är prognoser om den framtida invandringen intressanta?	11
Prognoser viktiga men de slår ofta fel.....	12
Orsaker till felaktiga prognoser	15
Del II.....	17
2 Varför har prognoserna nästan alltid fel?	17
25-årsprognoser för in- och utvandringen till och från Sverige.....	17
Prognoser för migrationen till och från Sverige de senaste 100 åren.....	28
Del III	31
3 Aktuella prognoser och bedömningar från SCB, EU och OECD	31
SCB:s befolkningsprognos	31
Eurostats prognoser.....	34

OECD:s bedömningar	35
Hur tillförlitlig är statistiken?	36
Del IV	37
4 Möjligheterna att göra prognoser för olika grupper av invandrare	37
Arbetskraftsinvandrare	37
”Posted workers” och anställda vid bemanningsföretag	39
Flyktingar.....	40
Ensamkommande barn.....	41
Anhöriginvandrare (anknytningsinvandrare)	42
Studeringar	43
Irreguljära (papperslösa)	44
Återvändande Sverigefödda	45
Adopterade	46
Del V	47
5 Vilka faktorer påverkar invandringen till Sverige?	47
Arbetskraftsinvandrare	47
Flyktingar.....	54
Anhöriginvandring	55
Studeringar	55

Del VI	57
6 Vilka faktorer påverkar utvandringen från Sverige?	57
Utvandring av Sverigefödda	57
Utvandring av utrikesfödda.....	61
Del VII	63
7 Den framtida politiska och ekonomiska utvecklingen i utvandringsländerna	63
Den ekonomiska utvecklingen	63
Den politiska utvecklingen	65
Del VIII	67
8 Invandringen och utvandringen fram till 2020 – omfattning och sammansättning	67
Födda i Sverige	67
Invandring från övriga Norden	68
Invandring från EU-länder utanför Norden	69
Invandring från länder i Europa utanför Norden och EU	71
Invandring från länder utanför Europa med högt HDI	72
Invandring från länder utanför Europa med medel-HDI.....	73
Invandring från länder utanför Europa med lågt HDI.....	75

Del IX	77
9 Bedömningen av den framtida migrationen från Europa och för olika grupper från hög-, medel- och låginkomstländer utanför Europa	77
Arbetskraftsinvandring	77
Flyktinginvandring	81
Studering	81
Del X	83
10 Hur kan Sverige förbli attraktivt som invandringsland i framtiden? Kan vi tävla med andra attraktiva mottagarländer?	83
Del XI	89
11 Är Sverige ett invandringsland 2050?	89
Del XII	91
12 Sammanfattning	91
Referenser	95
Presentation av Framtidskommissionen	101

1

Varför är prognoser
om den framtida invand-
ringen intressanta?

1 Varför är prognoser om den framtida invandringen intressanta?

Statistiska centralbyrån (SCB) har nyligen presenterat en prognos för befolkningsutvecklingen i Sverige fram till år 2060.¹ Prognosen innefattar också, som en central del, en prognos över utvecklingen av invandringen och utvandringen. Det finns tre alternativa antaganden – ett huvudantagande samt ett högt och ett lågt alternativ. Enligt prognosens huvudalternativ kommer invandringen 2060 att vara 84 700 personer och utvandringen samma år 68 100, vilket innebär en nettoinvandring på 16 600.

I denna rapport ska vi diskutera invandringen och utvandringen dels fram till 2020, dels fram till 2050. Enligt SCB:s huvudalternativ är talen följande:

- 2020: invandring 86 500, utvandring 57 200, nettoinvandring 29 400
- 2050: invandring 83 400, utvandring 66 300, nettoinvandring 17 100.

För såväl 2020 som 2050 innebär det en avsevärt mindre nettoinvandring än den som har varit fallet under senare år.

I tabell 1 redovisas som jämförelser dels de båda andra alternativen för 2020 och 2050, dels prognosen för 2012 för alla tre alternativen. Som framgår av tabellen är det stora skillnader

¹ SCB, 2012a.

Varför är prognoser om den framtida invandringen intressanta?

mellan de olika alternativen men i samtliga alternativ pekar prognosen på lägre nettoinvandring.

Tabell 1: Invandring, utvandring och nettomigration 2012, 2020 och 2050 enligt SCB:s prognos, tusental

År	Lågalternativ			Huvudalternativ		
	Invandring	Utvandring	Netto- migration	Invand- ring	Utvand- ring	Netto- migration
2012	81,6	47,6	34,0	106,3	47,9	58,4
2020	59,0	51,4	7,6	86,5	57,2	29,4
2050	56,1	52,3	3,8	83,4	66,3	17,1

År	Högalternativ		
	Invandring	Utvandring	Netto- migration
2012	113,4	48,0	65,4
2020	103,4	59,0	44,5
2050	109,6	77,4	32,2

Källa: Statistiska centralbyrån, 2012a, tabell 4.2.

Prognoser viktiga men de slår ofta fel

Många är intresserade av hur den internationella migrationen kommer att utvecklas i framtiden. Det har gjorts, och görs också nu, på olika håll prognoser för utvecklingen av migrationen till och från olika länder. Dessa prognoser slår emellertid sällan in. Faktisk invandring och utvandring avviker från vad som prognostiserats. Det pekar på ett behov av förbättrade prognoser men också på en ökad förståelse om varför det är svårt att göra bra prognoser.

Varför är vi då intresserade av prognoser över den framtida migrationen och vad är det som gör att de så ofta inte slår in? Här i inledningen behandlas kortfattat båda dessa frågor. I följande kapitel analyseras sedan vilka faktorer som påverkar

migrationsströmmarna. Denna analys relateras till den senaste prognosen från SCB vad gäller utvecklingen av migrationen till och från Sverige.

Det finns flera skäl till att vi är intresserade av bedömningar av den framtida migrationen. För det första är befolkningsförändringar, däribland dem som hör samman med den internationella migrationen, viktiga för utvecklingen av produktionen i landet och för den offentliga sektorns intäkter och kostnader. Den demografiska utvecklingen är sådan att andelen av befolkningen som är i arbete och antalet arbetade timmar per individ kommer att sjunka, om andelen som är i arbete och antalet arbetstimmar per person givet ålder och kön inte förändras. Orsaken är att befolkningen åldras. Utvecklingen är likartad i olika delar av världen och gäller inte bara ekonomiskt högt utvecklade länder utan också länder som i genomsnitt har låga inkomstnivåer. Jämfört med många länder i Europa är utvecklingen mot en ökad andel äldre inte lika markant i Sverige, eftersom födelsetalet har varit högt i Sverige jämfört i med till exempel Tyskland, Österrike och de sydeuropeiska länderna.

När befolkningen åldras innebär det att allt fler är i en ålder där merparten har lämnat arbetskraften och att befolkningen åldras leder i sin tur till problem med att finansiera den offentliga sektorns kostnader (offentlig konsumtion och investeringar samt transfereringar). Det finns olika vägar att motverka denna utveckling. Exempel är åtgärder som syftar till tidigare etablering av ungdomarna i arbetslivet, senare utträde från arbetslivet bland de äldre, ökat arbetskraftsdeltagande bland kvinnor (även i Sverige har kvinnor ett lägre arbetskraftsdeltagande än män även om skillnaden är mindre här än i andra länder), ökat arbetskraftsdeltagande bland grupper med lågt arbetskraftsdeltagande som exempelvis flyktig- invandrare och personer med funktionsnedsättning samt ökad genomsnittlig arbetstid till exempel genom att personer övergår från deltids- till heltidsarbete. Utvecklingen i dessa avseenden kan påverkas, till exempel genom förändringar av utbildningssystem, skattesystem, arbetsrätt och transfereringar (som pensioner).

Till dessa åtgärder kan läggas åtgärder som syftar till att öka arbetskraftsinvandringen. Arbetskraftsinvandrare är även inräknat medföljande familjemedlemmar överrepresenterade bland dem som är i aktiv ålder. Det är bland annat därför intressant att göra prognoser för den framtida utvecklingen av invandringen, speciellt arbetskraftsinvandringen. Även andra former av invandring kan påverka andelen som är sysselsatta och antalet arbetade timmar per person i befolkningen.

Det är också av andra skäl viktigt med tillförlitliga prognoser för den internationella migrationen. Att individer kommer till Sverige innebär större produktion och ökade skatteintäkter men samtidigt en ökad efterfrågan på varor och tjänster, bland annat på sådana tjänster som den offentliga sektorn ofta tillhandahåller. En större befolkning leder inte minst till en ökad efterfrågan på bostäder. Bostadsproduktion tar tid och tillförlitliga prognoser om inflyttningen till en kommun eller en arbetsmarknadsregion kan ge ett bättre underlag för beslut om omfattningen av bostadsbyggandet. En större befolkning leder också till ökad efterfrågan på platser inom förskola och skola eftersom inte alla som kommer är i aktiv ålder, inte ens när det är fråga om arbetskraftsinvandring. Många kommer med familjemedlemmar, bland annat barn i olika åldrar. Även efterfrågan på andra tjänster från den offentliga sektorn, till exempel sjukvård, ökar med en större befolkning.

Om befolkningen minskar genom utflyttning minskar å andra sidan också efterfrågan på varor och tjänster. Vi ser det på regional nivå i Sverige, där det i avfolkningsbygder finns många outhyrda bostäder sam förskolor och skolor som läggs ner. Vi kan för närvarande tydligt se det på landsnivå i Irland och Spanien – länder där det finns många tomma bostäder, där en betydande nettovandring och förväntningar om fortsatt omfattande invandring under de senaste åren har övergått i en omfattande nettoutvandring och förväntningar om en fortsatt omfattande utvandring. Det ska understrykas att prognoser för den interna migrationen är väl så viktiga som prognoser för den externa migrationen på detta område.

Orsaker till felaktiga prognoser

Varför är det då så svårt att göra prognoser? Enkla prognoser som att anta att migrationen inte kommer att förändras eller lineära framskrivningar slår i regel helt fel. Såväl de kortsiktiga variationerna som de mer långsiktiga variationerna är betydande. Det gäller därför att identifiera migrationens bestämningsfaktorer. Komplicerande är då för det första att det finns många typer av invandring, till exempel arbetskraftsinvandring, flyktinginvandring och anhöriginvandring, och att olika faktorer påverkar omfattningen av de olika flödena. För det andra kan dessa bakomliggande samband vara svåra att estimeras, bland annat beroende på dataproblem. För det tredje är det mycket svårt att göra prognoser för en del av de faktorer som påverkar de olika migrationsströmmarna. Det är varken lätt att förutse ekonomiska kriser, som främst påverkar arbetskraftsinvandringen, eller politiska händelser, som främst påverkar flyktingströmmarna. För att göra migrationsprognoser behövs inte bara prognoser för den ekonomiska utvecklingen utan också för den politiska utvecklingen i olika länder. Även om det är svårt att göra tillförlitliga prognoser kan arbetet med att göra bättre prognoser öka kunskapen om de faktorer som påverkar migrationsströmmarna och därmed öka beredskapen för förändringar och ge bättre underlag för olika typer av åtgärder.

2

Varför har prognoserna
nästan alltid fel?

2 Varför har prognoserna nästan alltid fel?

Som nämnts i inledningen finns det en stark önskan om tillförlitliga prognoser för invandring och utvandring till Sverige som täcker ett antal år framåt i tiden. SCB gör prognoser som täcker en tidsperiod på 50 år, den senaste prognosen täcker perioden fram till och med 2060, men erfarenheterna visar att prognoserna ofta stämmer dåligt med den faktiska utvecklingen. I detta avsnitt ska jag peka på svårigheterna på två sätt. För det första ska vi se framåt från 1912, alltså för 100 år sedan, och se vilka förutsättningar det fanns att göra prognoser 25 år framåt i taget under det förra århundradet, det vill säga att göra 25-årsprognoser 1912, 1937, 1962 och 1987. För det andra ska vi gå igenom några prognoser och bedömningar som faktiskt har gjorts sedan 1912.

25-årsprognoser för in- och utvandringen till och från Sverige

I detta avsnitt går vi alltså 100 år tillbaka i tiden och delar upp denna period i fyra 25-årsperioder för att diskutera hur möjligheterna har varit att göra realistiska bedömningar av den framtida in- och utvandringen.

1912: Sverige – ett utvandringsland

År 1912 var Sverige ett utvandringsland; detta år utvandrade 18 117 personer medan 8 296 invandrade. Dominerande mål för utvandringen var Förenta staterna. Därefter viktigast var Danmark och Norge, men även Tyskland och Kanada var mål för ett inte oväsentligt antal utvandrare. I samtliga fall var det fråga om utvandring till länder som gav bättre ekonomiska möjligheter än Sverige.

De flesta som invandrade till Sverige kom från samma länder och det handlade till helt övervägande del om återvändande utvandrare. Under perioden 1901–1910 utvandrade 219 249 till Förenta staterna medan 44 029 invandrade från Förenta staterna. En del invandrade och utvandrade under samma decennium men många av dem som invandrade till Sverige detta decennium hade troligen utvandrat från Sverige tidigare decennier.

För dem som flyttade till grannländerna var vistelsetiderna ofta kortare. Endast för två länder, Finland och Ryssland, var invandringen till Sverige klart större än utvandringen från Sverige, men det var ändå ganska få personer som flyttade över gränserna mellan Sverige och dessa båda länder. Mellan 1901 och 1910 kom 6 672 från Finland och 2 553 från Ryssland, medan 3 190 flyttade till Finland och 544 till Ryssland.

Vid folkräkningen 1910 fanns 47 900 utrikesfödda i Sverige. De dominerande ursprungsländerna var de nordiska grannländerna Norge (11 476), Finland (8 648) och Danmark (8 047) samt Tyskland (5 913) och Förenta staterna (7 275).¹ De utrikesfödda utgjorde 0,87 procent av hela befolkningen i Sverige. Antalet Sverigefödda i utlandet var emellertid många gånger fler, totalt cirka 820 000.

I samtliga ovan uppräknade länder, med undantag av Finland, var antalet Sverigefödda många fler än antalet födda i dessa länder och bosatta i Sverige. Speciellt gäller det Förenta staterna. De utrikesfödda som kom till Sverige från Förenta staterna var

¹ SCB, 1936, innehåller uppgifter om utvecklingen av antalet utrikesfödda i Sverige och antalet Sverigefödda i utlandet.

troligen i betydande omfattning barn till personer födda i Sverige som återvände till Sverige och där barnen följde med föräldrarna. Vid folkräkningen 1930 var en relativt stor andel av dem som var födda i Förenta staterna 15 år eller yngre och en betydande andel av de vuxna yrkesutövarna som var födda i Förenta staterna var verksamma inom jordbruk med binäringar, vilket pekar på att de var barn till tidigare utvandrare från Sverige.

Utvandringen var en het politisk fråga i början av det förra seklet och det fanns en stark oro för att den skulle ha negativa konsekvenser för Sverige i olika avseenden.² År 1912 arbetade sedan några år tillbaka Emigrationsutredningen, vilken presenterade sitt slutbetänkande 1913.³ Flera delbetänkanden hade kommit redan tidigare, bland annat ett där olika framstående vetenskapsmän gav sin syn på utvandringen.⁴ Alla utom en, Knut Wicksell, var bekymrade över emigrationen och föreslog en rad olika åtgärder för att minska den. Knut Wicksell, som var nymalthusian, ville i stället öka emigrationen för att på så sätt minska konkurrensen om jordbruksmark; han menade att livsmedelsproduktionen per invånare därmed skulle öka.⁵

Den allmänna bedömningen var att emigrationen skulle fortsätta och att den var ett allvarligt problem, speciellt eftersom de som utvandrade till mycket stor del var i aktiv ålder. Utredningen pekade på olika förklaringar till den omfattande utvandringen och därmed också på åtgärder som skulle kunna ha effekt. Den sena ekonomiska utvecklingen i Sverige framhölls som en faktor till den långsamma utvecklingen och en ny jordbrukspolitik och olika typer av infrastrukturinvesteringar framfördes som sätt att få en bättre ekonomisk utveckling.

² För ett exempel på denna oro, se Leffler, 1889. Han betonar att utvandringen leder till förlust av "uppfostningskapital", ett begrepp som närmast svarar mot vad som numera benämns humankapital.

³ Emigrationsutredningen, 1913.

⁴ Emigrationsutredningen, 1910. De sju vetenskapsmän som besvarade enkäten var Pontus Fahlbeck, Isidor Flodström, Rudolf Kjellén, Adrian Molin, Gustaf Steffen, Nils Stjernberg och Knut Wicksell. Se Wadensjö, 2008, för en genomgång av de olika rekommendationerna.

⁵ För ett tidigt inlägg om utvandringen, se Wicksell, 1882. Den av Wicksell föredragna politiken var dock åtgärder som minskade nativiteten.

Tyskland hade haft mycket omfattande utvandring, men den hade avtagit markant under det sista deceniet av 1800-talet och det första decenniet av 1900-talet. Som en orsak till den minskade utvandringen från Tyskland nämndes införandet av socialförsäkringar och sådana föreslogs också för Sveriges del. Klasskillnader, ofrihet i olika avseenden och införandet av värnplikt framfördes också som förklaringar till emigrationen. Många unga män ville undvika värnplikten. Det var visserligen inte tillåtet att emigrera utan särskilt tillstånd för män som inte hade fullgjort sin värnplikt, och om de försökte emigrera utan tillstånd via Göteborg varifrån Amerikabåtarna utgick stoppades de. Men de emigrerade då i stället från Esbjerg i Danmark via England till Förenta staterna, eftersom det inte fanns någon spärr vid gränsen till Danmark.

Hur såg det då ut tjugofem år senare, det vill säga 1937? Då var Sverige inte längre ett utvandringsland utan ett nettoinvandringsland, om än i liten skala med 4 170 invandrare och 2 289 utvandrare. Det var dock inte fråga om några nya grupper som kom till Sverige utan klart flest kom från Förenta staterna. Därefter följde Tyskland och de nordiska grannländerna. De som kom var framför allt återvändande tidigare utvandrare, men en mindre grupp var flyktingar från i första hand Tyskland. Sverige hade dock en mycket restriktiv flyktingpolitik under 1930-talet.

Vid folkräkningen 1930, som var den närmast före 1937, var 61 657 utrikesfödda, vilket motsvarade 1 procent av befolkningen. Liksom tjugo år tidigare var de viktigaste födelseländerna Norge (14 731), Finland (9 746), Danmark (8 726), Tyskland (8 566) och Förenta staterna (8 852). Det stora flertalet var svenska medborgare. Precis som 1910 var, med undantag av Finland, fler Sverigefödda bosatta i dessa länder än antalet bosatta i Sverige som var födda i dessa länder. Totalt var antalet

Sverigefödda bosatta i utlandet 1930 ungefär 730 000 , merparten av dem i Förenta staterna.⁶

Vad var det som hände mellan 1912 och 1937 som kan förklara denna utveckling? Det finns några viktiga händelser. Första världskriget bröt ut 1914 och under krigsåren blev den internationella migrationen betydligt mindre än tidigare. Efter kriget återupptogs emigrationen till Förenta staterna och nådde en topp 1923. Förenta staterna beslutade vid två tillfällen om lagändringar som innebar en mer restriktiv invandringspolitik – den 1 juli 1921 respektive den 1 juli 1924.⁷ Från den 1 juli var kvoten för svenska medborgare 20 042 om året och från den 1 juli 1924 var den 9 561 om året, vilket var den fjärde största kvoten. Många flyttade till Förenta staterna 1923, det vill säga före skärpningen av invandringslagstiftningen 1924.

Utvandringen från Sverige var fortfarande klart större än invandringen under hela 1920-talet fram till och med 1929, men sedan föll utvandringen dramatiskt, eftersom depressionen gjorde att få valde att eller kunde utvandra medan invandringen, det vill säga främst återutvandringen till Sverige, fortsatte. Sverige var mindre drabbat av depressionen än många andra länder och den svenska ekonomiska utvecklingen hade varit relativt god under 25-årsperioden.

År 1912 kunde man inte förutse de händelser som framför allt förändrade migrationsströmmarna under kvartssekklet: första världskriget, Förenta staternas förändrade invandringspolitik och den stora depressionen. Det är svårt att förutse ekonomiska svängningar som depressioner och än svårare att förutsäga krigsutbrott och politikförändringar, inte minst politiska händelser i andra länder.

⁶ Se SCB, 1936, för mer information om antalet Sverigefödda bosatta i utlandet. För de länder som inte hade folkräkningar med uppgift om befolkningens fördelning på födelseländer gjordes beräkningar grundade på uppgifter om invandring och utvandring samt mortalitetsantaganden.

⁷ Gerber, 2011, ger en översikt av utvecklingen av Förenta staternas invandringspolitik medan SOU 1928:8 redogör för dess konsekvenser för den svenska emigrationen.

1937: Sverige – ett land med liten migration över gränserna

År 1937 var Sverige ett land med obetydlig migration över gränserna. Merparten av migranterna var dels återvändande utvandrare från Förenta staterna, dels personer som flyttade mellan de nordiska grannländerna. Även om depressionen var på väg att ta slut tydde lite på en ny omfattande utvandring till icke-europeiska länder eller på en mer omfattande migration inom Europa. Åtgärder hade visserligen vidtagits för att underlätta migrationen inom Norden,⁸ men det fanns ingen anledning att tro att dessa åtgärder skulle leda till en mycket omfattande arbetskraftsrörlighet. Befolkningskommissionen gjorde 1938 en prognos för den framtida befolkningsutvecklingen. I den antogs att invandringen och utvandringen skulle ta ut varandra, det vill säga att nettoinvandringen skulle vara nära noll.⁹

Hur såg det då ut 25 år senare, det vill säga 1962? Sverige var då ett invandringsland i betydande skala med 25 084 invandrare och 14 928 utvandrare detta år. Det klart viktigaste ursprungslandet var Finland men många kom också från Danmark, Norge och Tyskland. Liksom under 1920-talet var utvandringen till Förenta staterna betydande precis som återutvandringen därifrån; under 1950-talet flyttade 22 685 från Sverige till Förenta staterna medan 14 201 flyttade från Förenta staterna till Sverige. Den nordiska arbetsmarknaden var väl etablerad med Sverige som dominerade inflyttningsland. Det fanns också en början till arbetskraftsinvandring från länder vid Medelhavet men denna var fortfarande av liten omfattning.

Sammantaget blev Sverige ett invandringsland mellan 1937 och 1962, men vad var det som hände mellan 1937 och 1962 som kan förklara denna utveckling? Andra världskriget bröt ut 1939, vilket ledde till mycket stora flyktingströmmar till Sverige, framför allt från Norge, Danmark och Finland, men också från länder som Estland och Lettland. Mycket av denna migration registrerades inte i befolkningsstatistiken eller först med en

⁸ Se Boguslaw, under utgivning, för utvecklingen av reglerna under mellankrigstiden.

⁹ SOU 1938:24.

fördröjning, bland annat vad gällde flyktingarna från Estland. Merparten av flyktingarna från de nordiska grannländerna flyttade dessutom tillbaka till sina hemländer efter krigsslutet. Det gällde till exempel de allra flesta som hade kommit från Danmark och Norge. Men andra flyktingar blev kvar och etablerade sig i Sverige.

Till skillnad från de flesta andra europeiska länderna hade Sverige en intakt industri efter andra världskriget och efterfrågan på den svenska industrins produkter var stor. Industrins efterfrågan på arbetskraft ökade därför mycket kraftigt. En del av den ökade arbetskraftsefterfrågan täcktes av rörlighet från jordbruket till industrin men annat täcktes genom arbetskraftsinvandring. Sverige hade avskaffat kravet på arbetstillstånd för medborgare från de andra nordiska länderna redan den 1 oktober 1943 och visumkravet för medborgare i Danmark, Island och Norge avskaffades efter krigsslutet 1945; för finländska medborgare avskaffades visumtvånget 1949. Den nordiska arbetsmarknaden hade således etablerats från svensk sida redan före att den formellt etablerades 1954. Sverige träffade också avtal om arbetskraftsöverföring med flera europeiska länder under 1940-talet.

Sverige hade som nämnts en omfattande flyktinginvandring under andra världskriget, även från andra länder än de nordiska grannländerna. De flesta av dem som hade kommit från Estland stannade kvar medan merparten av dem som hade kommit från Lettland flyttade vidare till Förenta staterna. Under 1950-talet kom också en större grupp flyktingar från Ungern och det gjordes olika överföringar från flyktingläger i Europa till Sverige, vilka organiserades av Arbetsmarknadsstyrelsen och dess föregångare Arbetsmarknadskommissionen.

Sverige kännetecknades alltså 1962 av arbetskraftsinvandring från främst de nordiska länderna och till en mindre del från några andra europeiska länder. Flyktinginvandringen hade däremot liten omfattning och få kom till Sverige för att studera – undervisningen på universitetet bedrevs till allra största delen på svenska.

1962: Sverige – en del av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden

År 1962 var Sverige en del av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden. Det förekom även annan arbetskraftsinvandring än den från de nordiska grannländerna men den var inte särskilt omfattande. Flyktingarna var inte heller särskilt många. De största grupperna av flyktingar som var bosatta i Sverige hade kommit från Estland under 1940-talet och Ungern under 1950-talet, och ett mindre antal flyktingar hade också kommit från andra länder i Östeuropa, men få flyktigar kom till Sverige i början av 1960-talet och en rimlig bedömning var att det skulle förbli så. Sverige skulle alltså främst ha en invandring från andra nordiska länder.

Men så blev det emellertid inte. Perioden mellan 1962 och 1987 kännetecknades av flera stora förändringar av migrationens storlek och sammansättning. Fram till början av 1970-talet ökade arbetskraftsinvandringen kraftigt dels från Finland, dels från länder i Medelhavsområdet, till exempel Grekland, Italien, Jugoslavien och Turkiet. Under andra hälften av 1960-talet växte sig en kritik mot arbetskraftsinvandringen allt starkare och i slutet av 1960-talet infördes gradvis allt mer restriktiva regler för utomnordisk arbetskraftsinvandring. Invandringen från Finland ökade då i stället på nytt och nådde en topp 1970. Migrationsströmmen från Finland till Sverige minskade dock markant i början av 1970-talet, främst till följd av en lågkonjunktur i Sverige men också på grund av att vissa hinder infördes för invandringen från Finland. På längre sikt var dock den viktigaste faktorn bakom en minskad invandring från Finland utjämningen av inkomstnivåerna mellan de båda nordiska länderna.¹⁰

Andra former av invandring ökade i stället¹¹ och det kom nya och större flyktingströmmar från andra delar av världen – från Polen och Tjeckoslovakien under 1960-talet och från Chile

¹⁰ Se Pedersen et al., 2008b.

¹¹ För övergången från arbetskrafts- till flyktinginvandring, se Lundh & Ohlsson, 1994.

under 1970-talet till följd av den politiska utvecklingen i dessa länder. Under 1980-talet kom flyktingar från bland annat Iran, Irak och Libanon.

En annan form av invandring som ökade markant var anhöriginvandringen med anknytning till tidigare ankomna arbetskraftsinvandrare eller flyktingar. Det fanns även anknytningsfall till personer som var födda och uppvuxna i Sverige, så kallad äktenskapsmigration. Totalt sett ökade migrationen och invandringen uppgick till 42 666 personer och utvandringen till 20 673 personer 1987.

Det var svårt eller omöjligt att 1962 förutse de förändringar som skulle inträffa de följande 25 åren i form av först en starkt ökad arbetskraftsinvandring från ett vidare område än tidigare, sedan till ett stopp för denna invandring och därefter en mycket omfattande flykting- och anhöriginvandring. Flyktinginvandringen var en följd av politiska händelser i bland annat Polen, Tjeckoslovakien, Chile, Iran, Irak och Libanon. Händelser som dessa gick inte att förutse i Sverige 1962.

1987 – flykting- och anhöriginvandring till Sverige

År 1987 bestod invandringen till Sverige främst av flykting- och anhöriginvandring i form av anhöriga till tidigare arbetskrafts- och flyktinginvandrare. Det fanns fortfarande viss arbetskraftsmigration mellan de nordiska länderna men nivån var lägre än tidigare och Norge hade blivit väl så viktigt som Sverige som invandringsland. Det fanns hela tiden en viss migration av olika typer av specialister till Sverige från länder utanför Norden men den var antalsmässigt liten och en rimlig bedömning var att detta migrationsmönster skulle bestå. Men så blev inte fallet.

Hur utvecklades då migrationen mellan 1987 och 2012 och vad påverkade denna utveckling? Även under denna period är såväl politiska som ekonomiska händelser viktiga delar av förklaringen till utvecklingen. År 1989 föll Berlinmuren som hade delat Tyskland och stora politiska förändringar följde i såväl Tyskland som Central- och Östeuropa. Jugoslavien delades upp i

självständiga stater baserade på de tidigare delrepublikerna och inbördeskrig följde. Många flyktingar kom till Sverige från Bosnien-Hercegovina och Kosovo men också från andra delar av före detta Jugoslavien. Krig och inbördeskrig i andra delar av världen ledde också till flyktingströmmar till Sverige. Det gäller främst, men inte enbart, Afghanistan, Irak och Somalia. Utvecklingen i Afghanistan och Irak kan ses som följd av Förenta staternas politik efter den 11 september 2001. Händelser i samband med den arabiska våren 2011 ledde till betydande flyktingströmmar till Europa, som dock endast i liten utsträckning gick till Sverige. Under 2012 har vi däremot sett en ökad flyktinginvandring från Syrien till Sverige.

Det som också kännetecknar denna period är en utvidgning av den gemensamma arbetsmarknaden. En viktig händelse är Sveriges medlemskap i EU 1995 och medlemskapet i EU/EES gemensamma arbetsmarknad 1994. Utvidgningen av den gemensamma arbetsmarknaden har bland annat lett till ökad invandring till Sverige från Västeuropa, bland annat från Nederländerna, Storbritannien och Tyskland.

Viktigare ur migrationssynpunkt var utvidgningen av EU med tio nya medlemmar från den 1 maj 2004 (Cypern, Estland, Lettland, Litauen, Malta, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern) och inte minst två nya medlemmar (Bulgarien och Rumänien) från den 1 januari 2007.¹² Det ledde till en omfattande migration från framför allt Polen. Relativt många har också kommit från de baltiska länderna och Ungern och sedan 2007 från Bulgarien och Rumänien. Bland utrikesfödda bosatta i Sverige är Polen det tredje vanligaste födelselandet. Det är endast Finland och Irak som fler utrikesfödda i Sverige har som födelseland.

Sverige öppnade också för arbetskraftsinvandring från länder utanför EU/EES från och med den 15 december 2008. Kortfattat innebär de nya reglerna att den som får ett arbetserbjudande som följer eller motsvarar kollektivavtal får arbetstillstånd i Sverige.

¹² Se Doyle et al., 2006 och Gerdes & Wadensjö, 2008.

Det har bland annat lett till ökad invandring från Kina och Indien. Denna migration hade troligen varit än mer omfattande om inte liberaliseringen hade sammanfallit med den ekonomiska krisen.

Arbetskraftsinvandringen har påverkats av den ekonomiska krisen från 2008 och framåt. Krisen har dämpat efterfrågan på arbetskraft i Sverige och därmed migrationen hit, men den har å andra sidan lett till att något fler söker sig hit från de mest drabbade länderna i Sydeuropa. Omfattningen kan bli större på lite längre sikt om skillnaderna i det ekonomiska läget mellan syd och nord i Europa kvarstår.

Låt oss gå tillbaka till 1987. Det var detta år knappast möjligt att förutse murens fall och vad som skulle hända därefter, bland annat i form av inbördeskrig och krig i Europa för första gången sedan andra världskriget. Det var inte heller givet att Sverige skulle gå med i EU och absolut inte att EU skulle få många nya medlemsländer i Central- och Östeuropa. Liberaliseringen av den svenska lagstiftningen vad gäller arbetskraftsmigration var inte heller lätt att förutse. Inte heller var det möjligt att förutse kriserna i början av 1990-talet och 2008.

Det är svårt att göra prognoser på 25 års sikt men går de att göra på tio års sikt?

Som framgår av ovanstående genomgång är det inte lätt att göra migrationsprognoser på 25 års sikt. Frågan är om det är mycket lättare att göra det på tio års sikt. Vi ska försöka belysa det genom tabell 2, av vilken det framgår att det är svårt att göra prognoser om invandring och utvandring även om de endast avser en tioårsperiod.

Tabell 2: Invandringspåverkande faktorer och invandring till Sverige under tio tioårsperioder 1912–2012

Tioårs-period	Invandringspåverkande faktorer	Invandring
1912–1922	Första världskriget	Minskad internationell migration, viss återhämtning efter kriget
1922–1932	Mer restriktiv invandringspolitik i Förenta staterna, depressionen	Sverige blir ett nettoinvandringsland från 1930
1932–1942	Andra världskriget	Flyktingströmmar från främst grannländerna till Sverige
1942–1952	Högkonjunktur i Sverige efter kriget	Arbetskraftsinvandring till Sverige
1952–1962	Bildandet av den nordiska arbetsmarknaden 1954, fortsatt stark arbetskraftsefterfrågan i Sverige	Arbetskraftsinvandring till Sverige från främst de nordiska grannländerna
1962–1972	Fortsatt stark arbetskraftsefterfrågan, mer restriktiv politik vad gäller arbetskraftsinvandring	Under större delen av perioden ökande arbetskraftsinvandring, därefter en nedgång
1972–1982	Politiska händelser i Chile och andra länder	Flyktinginvandring och en del arbetskraftsmigration inom Norden
1982–1992	Berlinmurens fall, lågkonjunktur i Sverige, politiska händelser i och utanför Europa	Flyktingströmmar till Sverige
1992–2002	Inbördeskrig i före detta Jugoslavien, Sverige blir medlem i den gemensamma arbetsmarknaden i EU/EES	Stora flyktingströmmar, viss ökning av arbetskrafts-migrationen inom EU15
2002–2012	Expansion av EU, liberalisering av politiken för arbetskraftsinvandring, ekonomisk kris sedan 2008, politiska händelser utanför Europa	Ökad migration från de nya EU-länderna och från länder utanför EU/EES, flyktingströmmar från delvis nya länder

Prognoser för migrationen till och från Sverige de senaste 100 åren

Vi ska nu se lite närmare på de prognoser och bedömningar av framtida invandring och utvandring som tidigare gjorts i Sverige och se hur väl de har lyckats.

Ett genomgående drag är att prognoserna är starkt präglade av sin tid och att de i mycket förutspår att migrationen i stort

sett kommer att vara densamma i fortsättningen som vid tidpunkten när prognosen görs. Det leder regelbundet till prognoser som inte slår in, eftersom invandringen och utvandringen varierar starkt över tiden på ett sätt som de som gör prognoserna inte förutser och som man knappast heller kan förvänta sig att de ska kunna göra.

Emigrationsutredningen bedömde 1913 att Sverige fortsatt skulle vara ett utvandringsland och den bedömningen kvarstod fram till 1930-talet om än utvandringen antogs vara mindre på grund av den förändrade lagstiftningen i Förenta staterna.¹³ Under 1930-talet ändrades bedömningen till att Sverige varken skulle ha en omfattande utvandring eller en omfattande invandring; nettoinvandringen skulle ligga nära noll.¹⁴

Under efterkrigstiden gjordes prognoser eller antaganden om invandringen inom långtidsutredningarna. De utgick regelbundet från att (netto)invandringen skulle fortsätta på samma nivå som när prognosen gjordes.

SCB har gjort invandringsprognoser sedan slutet av 1960-talet. I sin senaste prognos jämför SCB några av sina tidigare prognoser, de med startåren 1973, 1986, 1991, 2003, med den nu aktuella.¹⁵ Ett genomgående drag är att samtliga dessa tidigare prognoser är starkt präglade av hur migrationen var när prognosen gjordes. I de tidigare prognoserna antas invandringen ha en given nivå som nära svarar mot läget under prognosåret; dock ligger prognosen i regel något under invandringen just detta år. Vad gäller utvandringen uppvisar de tre första prognoserna samma mönster medan prognosen 2003 pekar på en ökande utvandring.

¹³ SOU 1928:8.

¹⁴ SOU, 1938:24.

¹⁵ SCB, 2012a.

3

Aktuella prognoser och bedömningar från SCB, EU och OECD

3 Aktuella prognoser och bedömningar från SCB, EU och OECD

Det görs regelbundet olika prognoser för och bedömningar av utvecklingen av befolkningens sammansättning och migrationen till och från olika länder. Vi ska här ta upp några av dessa.

SCB:s befolkningsprognos

Vi ska främst utgå från den befolkningsprognos som SCB gjorde tidigare under 2012; de viktigaste resultaten vad gäller migrationen redovisas i tabell 3. Prognosen innebär en minskning av invandringen från en hög nivå under startåret till en betydligt lägre nivå från 2020, en nivå som dock fortfarande är hög i ett historiskt perspektiv. Utvandringsprognosen är betingad av den tidigare invandringen på så sätt att utvandringsbenägenheten givet födelse-land ligger till grund för prognosmodellen.

Vi ser att utvandringen enligt prognosen gradvis ökar, vilket innebär att nettoinvandringen sjunker till en betydligt lägre nivå än den har varit sedan sekelskiftet och den förutspås att vara så under resten av innevarande decennium. Det är dock klart att invandringsprognosen är osäker då det är svårt att prognostisera såväl arbetskrafts- som flyktinginvandringen. Utvandringsprognosen är säkrare givet att invandringsprognosen stämmer, det vill säga att det främst är tidigare invandrare som återutvandrare och de flesta som återutvandrare gör det åren närmast

efter invandringen. Men eftersom invandringsprognosen är osäker blir utvandringsprognosen också osäker. Det är viktigt att göra prognoser men också att kontinuerligt revidera dem när det kommer ny information om migrationsströmmarna.

Tabell 3: SCB:s prognos för årlig invandring, utvandring och nettomigration 2012–2060 enligt huvudalternativet, tusental

År	Invandring	Utvandring	Nettomigration
2012–2014	108,2	49,5	58,7
2015–2019	101,2	54,7	46,5
2020–2024	81,2	57,8	23,4
2025–2029	78,7	59,1	19,6
2030–2034	79,3	60,6	18,7
2035–2039	80,4	62,3	18,1
2040–2044	81,8	64,1	17,6
2045–2049	82,9	65,6	17,3
2050–2054	83,7	66,7	17,0
2055–2059	84,3	67,6	16,7
2060	84,7	68,1	16,6

Källa: SCB, 2012a, tabell 2.1.

De som migrerar kan delas upp i ett antal grupper. SCB använder följande gruppindelning:

- födda i Sverige
- födda i övriga Norden
- födda i EU-länder
- födda i övriga Europa
- födda i länder med högt HDI (human development index)
- födda i länder med medel-HDI
- födda i länder med lågt HDI.

För samtliga grupper, med undantag för dem som är födda i Sverige, pekar prognosen på en nettomigration till Sverige. En uppdelning på födda i Sverige och födda i andra länder görs i tabell 4.

Tabell 4: SCB:s prognos för årlig invandring, utvandring och nettomigration 2012–2060 enligt huvudalternativet uppdelat på födda i Sverige och födda i andra länder, tusental

År	Födda i Sverige			Utrikes födda		
	Invandring	Utvandring	Netto-migration	Invandring	Utvandring	Netto-migration
2012	12,4	18,7	-6,3	93,9	29,1	64,7
2013	14,8	19,0	-4,2	95,8	30,6	65,2
2014	15,3	19,2	-3,9	92,5	31,9	60,6
2015	13,5	19,3	-5,8	92,2	33,1	59,1
2020	13,9	19,9	-6,0	72,7	37,3	35,4
2030	14,9	21,1	-6,3	64,1	38,9	25,2
2040	16,8	23,4	-6,6	64,4	40,0	24,4
2050	18,6	25,7	-7,0	64,8	40,7	24,1
2060	19,7	27,1	-7,4	65,0	41,0	24,0

Källa: SCB, 2012a, tabell 4.1.

SCB gör bedömningar av migrationen för de olika grupperna av utrikesfödda. För födda i Norden antas såväl invandring som utvandring ligga kvar på ungefär den nuvarande nivån och därmed bedömer man det fortsatt kommer att ske en viss nettoinvandring. För dem som är födda i EU-länder (med undantag av Danmark och Finland) antas den nuvarande stora nettoinvandringen minska genom att invandringen minskar och utvandringen ökar. Det kvarstår dock en betydande nettoinvandring även i slutet av perioden. För födda i övriga Europa antas också att nettoinvandringen kommer att minska genom att invandringen minskar och utvandringen ökar. Från länder utanför Europa med högt HDI väntas invandringen minska och

utvandringen öka; det kvarstår dock enligt prognosen en viss nettoinvandring. Motsvarande gäller för prognosen för länder med medel-HDI, det vill säga att en minskad invandring och en ökad utvandring leder till en lägre men fortfarande relativt stor kvarstående nettoinvandring. Mönstret är till viss del detsamma för länder med lågt HDI med först en kraftig nedgång av invandringen och sedan en parallell uppgång av såväl invandring som utvandring.

Här ska tilläggas att länder i prognosen klassificeras efter situationen vid prognosens uppgörande. Länder kommer därmed i praktiken att flytta mellan olika grupper. En del länder kommer till exempel att under perioden att upphöra vara ett land med lågt HDI och bli ett land med medel-HDI, andra länder upphör att vara ett land i övriga Europa för att bli ett EU-land. I prognosen ligger länderna kvar i den ursprungliga kategorin.

Eurostats prognoser

Eurostat gör befolkningsprognoser för EU:s medlemsländer och SCB:s senaste prognos¹ innehåller en jämförelse mellan den egna prognosen och Eurostats prognos bland annat vad gäller migrationen. Skillnaderna är relativt små med något högre nettoinvandring till Sverige enligt Eurostat än enligt SCB:s prognos i slutet av prognosperioden, det vill säga 2060. Vid prognostillfället (2010) hade nio av EU/EES-länderna en nettoutvandring medan samtliga EU/EES-länder är nettoinvandringsländer vid slutet av prognosperioden enligt Eurostats prognos. Frågan är om det är särskilt realistiskt. Utmärkande för prognosen är också att det sker en utjämning av nettoinvandringens storlek jämfört med befolkningens storlek; länderna blir mer lika varandra i detta avseende. Så har till exempel de fem nordiska länderna ungefär samma omfattning av nettoinvandringen relativt befolk-

¹ SCB 2012a, kapitel 6.

ningens storlek 2060 enligt prognosen. Skillnaderna var mycket stora i detta avseende 2010.

OECD:s bedömningar

OECD gör inte några traditionella prognoser i sina årliga översikter över den internationella migrationen men väl bedömningar av trender och nya företeelser. I översikten från 2009 låg betoningen på effekterna av krisen från 2008 och en diskussion om huruvida den skulle få samma typ av konsekvenser som tidigare kriser. Ett speciellt exempel som nämndes var att arbetskraftsinvandringen till Frankrike föll från en hög nivå före den första oljekrisen 1973 till en kvarstående mycket låg nivå efter denna,² och en farhåga som uttrycktes var att arbetskraftsmigrationen också denna gång skulle hamna på en betydligt lägre nivå efter krisen. Det betonades att olika typer av internationell migration reagerar olika starkt på en konjunkturedgång. Arbetskraftsinvandringen är till exempel mer konjunkturkänslig än anhöriginvandring och olika typer av arbetskraftsinvandring påverkas olika mycket.

I den senaste översikten från 2012 rapporteras att nedgången i den internationella migrationen inte har varit bestående utan att migrationen snabbt återhämtat sig.³ Sammansättningen av migrationen har dock förändrats. Speciellt framhålls den stora ökningen av migrationen från Grekland, Portugal och Spanien. I översikten från 2011 pekas på en växande form av migration i form av utstationering av arbetare ("posted workers"),⁴ vilket är en speciell form av kortsiktig arbetskraftinvandring där arbetsgivaransvaret finns kvar utanför invandringslandet.

² OECD, 2009.

³ OECD, 2012.

⁴ OECD, 2011.

Hur tillförlitlig är statistiken?

Alla prognoser bygger på den statistik som finns tillgänglig; för Sveriges del bygger den på registret över totalbefolkningen (RTB). Som för alla typer av statistik finns det olika problem. Ett första är att alla som kommer till Sverige och som stannar så länge att de borde registreras som bosatta här inte är registrerade. Det leder till en undertäckning av befolkningen och speciellt av antalet utrikesfödda. Vi återkommer till denna grupp i kapitel 4.

Allvarligare ur prognossynpunkt är att många som flyttar från Sverige inte anmäler att de flyttar. Trots att de inte bor i Sverige längre står de således kvar som bosatta här. Det leder till en övertäckning. Efter en längre eller kortare tid kommer de att registreras som utflyttade men övertäckningen i registren kan vara betydande och övertäckningen finns både vad gäller dem som är födda i Sverige och utvandrar och än mer vad gäller dem som är utrikesfödda och som flyttar tillbaka till sitt hemland eller flyttar vidare till ett annat land.⁵

Övertäckningen innebär för det första att befolkningens storlek överskattas, framför allt gäller det vissa grupper av utrikesfödda. För det andra innebär den att det blir fel i beräkningar som avser andelen sysselsatta i olika grupper när registerstatistik används, genom att nämnaren blir för stor; sysselsättningsgraden underskattas speciellt för olika grupper av utrikesfödda. För det tredje innebär det att utvandringsbenägenheten blir felskattad för olika grupper.

⁵ Se bland annat Bengtsson, 2010, Edler & Johansson, 2006 och Nilsson, 2004.

4

Möjligheterna att
göra prognoser för olika
grupper av invandrare

4 Möjligheterna att göra prognoser för olika grupper av invandrare

De som kommer till Sverige är inte på något sätt en enhetlig grupp. De kommer från olika länder, är i olika åldrar, har olika utbildning och kommer av olika skäl. I detta avsnitt ska vi presentera några grupper och kortfattat diskutera hur det går att bedöma utvecklingen för dem framöver. För de största grupperna återkommer vi med en mer ingående diskussion av möjligheterna att göra en bedömning i kapitel 5.

Arbetskraftsinvandrare

Under en lång period av efterkrigstiden var arbetskraftsinvandrarna den största gruppen bland dem som kom till Sverige. Under de senare decennierna har dock antingen flyktingar och/eller anhöriginvandrare varit större grupper. Villkoren för att kunna komma till Sverige och arbeta har varierat över tiden. Går vi tillbaka till tiden före första världskriget var det lätt att få tillstånd att arbeta i Sverige för den som fick ett arbetserbjudande. Antalet personer som kom var dock litet och Sverige var inte särskilt attraktivt som invandringsland, eftersom lönerna var låga jämfört med i närliggande länder.

Under första världskriget införde Sverige liksom många andra länder en reglering av invandringen inklusive arbetskraftsinvand-

ringen.¹ Denna reglering kvarstod i allt väsentligt under hela mellankrigstiden. Redan under andra världskriget togs emellertid steg mot en öppnare arbetsmarknad. För medborgare i de nordiska grannländerna krävdes inte arbetstillstånd från och med den 1 oktober 1943 och under månaderna efter krigsslutet avskaffades kravet på visum för medborgare i Danmark, Island och Norge. För finländska medborgare togs visumkravet bort 1949. Viktiga steg mot en gemensam nordisk arbetsmarknad togs genom dessa beslut och genom motsvarande beslut i Danmark. År 1954 bildades formellt en gemensam nordisk arbetsmarknad.

Efter kriget började en omfattande arbetskraftsinvandring till Sverige från främst de nordiska länderna men också från andra länder i Europa. Det förekom en aktiv rekrytering av arbetskraft organiserad av både arbetsgivare och Arbetsmarknadsstyrelsen men många sökte också arbete i Sverige på egen hand eller fick arbete via förmedling av släkt och vänner. I slutet av 1960-talet blev dock politiken gradvis mer restriktiv vad gäller arbetskraftsinvandring från länder utanför Norden och denna form av arbetskraftsinvandring upphörde i det närmaste. Fortfarande fanns den gemensamma nordiska arbetsmarknaden kvar men migrationsströmmarna minskade när inkomstskillnaderna minskade mellan länderna. Det fanns också hela tiden en viss arbetskraftsinvandring av specialister.

Arbetskraftsinvandringen fick ny fart i och med Sveriges medlemskap i den gemensamma arbetsmarknaden för EU/EES 1994 och medlemskapet i EU 1995. Än viktigare för arbetskraftsinvandringen var utvidgningen av EU med tio nya länder från den 1 maj 2004 (Cypern, Estland, Lettland, Litauen, Malta, Polen, Slovakien, Slovenien, Tjeckien och Ungern) och ytterligare två nya länder (Bulgarien och Rumänien) från den 1 januari 2007. Sverige införde dock, till skillnad från alla andra länder inga övergångsregler vare sig 2004 eller 2007 men även när övergångsregler infördes i till exempel Danmark blev det lättare

¹ För utvecklingen av den svenska invandringspolitiken se Boguslaw (under utgivning).

för vissa, bland annat för egenföretagare, att flytta även till dessa EU-länder.

Pedersen och Pytlikova har undersökt effekterna av EU-utvidgningarna 2004 och 2007 för migrationen från de nya medlemsländerna till de nordiska länderna,² och utnyttjar i sin undersökning att de nordiska länderna införde och avskaffade övergångsregler vid olika tillfällen. De finner inga signifikanta effekter av införandet av övergångsregler 2004 men väl av de övergångsregler som infördes efter utvidgningen 2007. Det betyder inte att de menar att utvidgningen av EU 2004 inte hade några effekter på migrationen utan snarast att utvidgningen hade effekter också för de länder som införde övergångsregler.

Ytterligare ett steg mot en mer omfattande arbetskraftsinvandring togs den 15 december 2008, då det blev lättare att få arbetstillstånd i Sverige för medborgare i länder utanför EU/EES. Det som nu krävs är ett arbetserbjudande med kollektivavtal eller med villkor som svarar mot kollektivavtalet på området. Arbetskraftsinvandringen har också ökat men har ännu inte nått nivå från 1960-talet.

Som framgår av denna genomgång har både ekonomiska förhållanden och regelverk betydelse för arbetskraftsinvandringens omfattning. Vi återkommer till de faktorer som påverkar arbetskraftsinvandringens omfattning i kapitel 5.

”Posted workers” och anställda vid bemanningsföretag

Det finns några speciella typer av arbetskraftsinvandring. En av dessa är ”posted workers”, vilket innebär att företag i ett annat land åtar sig ett entreprenaduppdrag i Sverige och utför detta med hjälp av anställda från det egna landet (eller ett annat land annat än Sverige). Det är en form av korttidsinvandring som blivit livligt diskuterad under senare år.³ Precis som annan

² Pedersen & Pytlikova, 2008.

³ Se OECD, 2011, för en noggrann genomgång. Av OECD-länderna har endast Norge en bra statistik över omfattningen av antalet ”posted workers”.

arbetskraftsinvandring som är avsedd att vara kortvarig kan den förändra karaktär genom att de som kommer hit söker och får andra arbeten. Närliggande denna form av invandring är att bemanningsföretag i främst andra EU-länder hyr ut arbetskraft till arbetsgivare i Sverige. Också denna form av arbetskraftsinvandring har blivit mycket omdiskuterad.

Flyktingar

Flyktingarna har i perioder varit den största gruppen av invandrare som kommit till Sverige. Det kom ett fåtal flyktingar redan tidigt på 1900-talet från Ryssland och en del flyktingar kom under 1930-talet från främst Tyskland. Sverige förde dock en mycket restriktiv flyktingpolitik under 1930-talet. Betydligt mer omfattande blev flyktinginvandringen till Sverige under andra världskriget. Många kom från våra grannländer Danmark, Finland och Norge men flyktingar kom också från andra länder som Estland, Lettland, Polen, Nederländerna och Tyskland.⁴ De flesta som kom från Danmark, Finland och Norge återvände månaderna närmast efter krigsslutet medan andra grupper stannade kvar i Sverige, som dem som hade kommit från Estland, eller flyttade vidare, som dem som hade kommit från Lettland, vilka flyttade till Förenta staterna. Efter kriget överfördes dessutom flyktingar från olika flyktingläger i Europa till bland annat Sverige.

Större grupper av flyktingar kom från Ungern under 1950-talet samt Polen och Tjeckoslovakien under 1960-talet och flyktinginvandringen blev betydligt mer omfattande från 1970-talet och framåt. De flesta kom från utomeuropeiska länder som Chile, Iran, Irak, Libanon, Somalia och Afghanistan, men många kom också från Europa och då främst från olika delar av före detta Jugoslavien; merparten av dem kom från Bosnien-Hercegovina och Kosovo. Flyktingströmmar initieras av krig,

⁴ Se Olsson, 1995, för en undersökning av flyktingströmmarna till Sverige under andra världskriget och hur flyktingarna placerades i olika typer av arbeten.

inbördeskrig eller förföljelse av olika grupper och det är svårt att i förväg avgöra från vilka länder flyktingar kommer i framtiden. Vi återkommer till denna fråga i kapitel 5.

År 2010 kom Sverige på fjärde plats bland OECD-länderna och Ryssland vad gäller antalet mottagna asylsökande; endast Frankrike, Förenta staterna och Tyskland tog emot fler.⁵ Sett till perioden 2000–2010 ligger Sverige på sjätte plats, efter de fyra ovan nämnda samt Storbritannien och Kanada. De ursprungsländer varifrån flest asylsökande kom till OECD-länderna och Ryssland 2010 var i storleksordning Serbien,⁶ Afghanistan, Kina, Irak, Ryssland⁷ och Somalia.

Ensamkommande barn

En speciell grupp av invandrare är ensamkommande barn, vilka i regel är flyktinginvandrare. Gruppen har ökat under senare år. Ibland ansluter sig släktingar senare till barnet och det ensamkommande barnet kan i sådana fall ses som första ledet av en migration av en familj. De flesta ensamkommande barn har under de senaste åren kommit från Afghanistan, Somalia och Irak. Antalet som kommer från Irak har dock minskat markant från 2009 medan antalet som kommer från bland annat Marocko, Algeriet och Syrien har ökat. Sverige har sedan 2010 varit det land som tagit emot flest ensamkommande barn i Europa. År 2009 kom fler ensamkommande barn till Storbritannien och Norge än till Sverige, men efter 2009 har Sverige tagit emot flest ensamkommande barn.⁸

⁵ OECD 2012.

⁶ I OECD:s statistik är flyktingar från Kosovo inkluderade i talen som avser Serbien. Många romer från Serbien söker asyl i olika länder i Väst Europa.

⁷ Notera att Ryssland ingår såväl bland de länder som flyktingar kommer till som de länder som flyktingar kommer från.

⁸ För uppgifter om ensamkommande barn, se Bengtsson & Ekfeldt, 2010, och Migrationsverket, 2012 samt olika årgångar av Nordisk statistisk årsbok. För juridiska aspekter, se Schiratzki, 2005.

Anhöriginvandrare(anknytningsinvandrare)

Under flera år har den största gruppen invandrare varit anhöriginvandrare; denna grupp består i sin tur av flera delgrupper. En delgrupp hänger samman med att många arbetskraftsinvandrare och flyktingar kommer själva och inte tillsammans med sin familj. Ofta kommer andra familjemedlemmar senare, till exempel efter att arbetskraftsinvandraren börjat arbeta och ordnat bostad. I många fall har mannen i familjen kommit först och hustru och barn senare som anhöriginvandrare. Motsvarande gäller flyktinginvandrare, där en familjemedlem kommer som flykting för att senare förenas med familjemedlemmar i Sverige.

Vilka som räknas som familjemedlemmar i invandringslagstiftningen har varierat, men bedömningen har tenderat att bli mer restriktiv över tid. Det finns stora skillnader mellan olika länder, bland annat har Danmark en mer restriktiv lagstiftning än Sverige på detta område.

En annan typ av anhöriginvandring är vad som brukar kallas äktenskapsmigration. Det kan vara tidigare invandrare som gifter sig med personer från samma land som de själva har kommit från eller att barn till dem som tidigare invandrat gifter sig med någon från föräldrarnas hemland. Men det finns också flera andra former, till exempel personer som är födda i Sverige och som återvänder hem efter studier eller arbete i utlandet och som kan ha träffat någon under sin utlandsvistelse, gift sig där och åtföljs av make/maka och i en del fall också av barn som inte är födda i Sverige. Det finns också många fall av äktenskapsmigration som ett resultat av aktivt sökande av en partner utomlands. Många kvinnor kommer exempelvis från Ryssland och Thailand i samband med att de ingår äktenskap med en man som är född i Sverige. Även vad gäller äktenskapsinvandring har andra länder som till exempel Danmark en mer restriktiv lagstiftning än Sverige. Det har bland annat lett till att en del som är bosatta i Danmark och som önskar gifta sig med någon som kommer från ett icke-EU/EES-land flyttar från Danmark till Sverige för att på

så sätt göra det möjligt att bo tillsammans med sin make/maka. I inte så få fall pendlar personen tillbaka till sitt arbete i Danmark.

Studering

Många väljer att genomföra en del av sina studier i ett annat land än det där de är födda eller har växt upp. Många som är födda i Sverige väljer att studera under en längre eller kortare tid i ett annat land och varje år kommer studerande från olika länder till Sverige. En del av dessa utländska studenter stannar i Sverige efter att ha bildat familj eller fått arbete här. Reglerna för studerande skiljer sig åt beroende på var de studerande kommer ifrån. För dem som kommer från EU/EES-länder gäller i princip samma regler som för dem som är bosatta i Sverige vad gäller avgifter och villkor i övrigt. För dem som kommer från länder utanför EU/EES-området infördes däremot avgifter 2011; liknande avgiftssystem finns i andra EU/EES-länder.⁹ Införandet av avgifter ledde till en drastisk nedgång av antalet utländska studerande från icke-EU/EES-länder.

Studerande som kommer från de nordiska grannländerna eller från andra EU/EES-länder har samma möjligheter som andra personer som kommer från dessa länder att söka och eventuellt få arbete och därmed stanna kvar i Sverige efter studierna. För andra studerande är reglerna mer restriktiva. Det har dock blivit något lättare för studerande från dessa länder att få arbetstillstånd efter avslutade studier i Sverige i och med liberaliseringen av arbetskraftsinvandringen till Sverige från och med den 15 december 2008.

Antalet studerande i Sverige kan också påverkas av möjligheterna att studera i andra länder än Sverige. Studerande står ofta inför olika alternativ. Många vill studera i länder där engelska är modersmål. Storbritanniens regering har dock

⁹ SOU 2006:7, kapitel 3, innehåller en översikt av avgiftssystemen i Europa och några utomeuropeiska länder.

begränsat antalet utländska studerande¹⁰ och avser att ytterligare kraftigt begränsa antalet, vilket kan öka antalet som söker sig till olika utbildningar i Sverige.

I OECD:s rapport från 2011¹¹ relateras antalet utländska studerande i högre utbildning till befolkningen i åldern 20-24 år 2008. Andelen var högst i följande länder:

- Australien (15,9 procent)
- Nya Zeeland (10,4 procent)
- Storbritannien (8,4 procent)
- Österrike (8,4 procent)
- Schweiz (7,0 procent).

Som synes handlar det främst om länder med engelska som modersmål. Sverige ligger på tolfte plats i denna statistik med 3,9 procent, vilket är något högre än de nordiska grannländerna. För ett antal länder, dock inte Sverige, redovisas också hur stor andel av de internationella studenterna som stannar kvar i det utbildande landet efter studierna. Bland EU-länderna var andelen 2008 relativt hög i Frankrike (32,1 procent), Tjeckien (31,4 procent) och Nederländerna (27,3 procent). De flesta stannade kvar på grund av arbete, men en del gjorde det på grund av familjeanknytning eller andra skäl.

Irreguljära (papperslösa)

Det finns ett antal personer som bor och i en del fall arbetar i Sverige utan att ha tillstånd. Storleken på denna grupp är av lättförklarliga skäl inte känd. Gruppen kallas ibland papperslösa invandrare; i regel har de papper men inte de papper som krävs för att bo eller arbeta i Sverige.

¹⁰ Antalet visum för utländska studenter minskade med 30 procent under det redovisningsår som slutade i juni 2012 jämfört med det som slutade i juni 2011 enligt Home Office, Statistical News Release, Immigration Statistics, April-June 2012, Third edition, 30 August 2012.

¹¹ OECD, 2011.

Gruppen består av flera delgrupper. En delgrupp består av personer som har fått avslag på sin asylansökan och som när de står inför avvisning håller sig undan för att undvika att avvisas. Det kan antingen innebära att de håller sig gömda någonstans i Sverige eller att de söker sig vidare till något annat land, i regel ett annat land i Europa. En annan grupp är personer som kommer till Sverige som turister (på turistvisum i de fall när visum krävs) och som trots att de inte har arbetstillstånd arbetar och i en del fall stannar längre än vad tillståndet omfattar. Det finns dessutom en troligen mindre grupp som kommer till landet för att arbeta men som inte har tillstånd att komma in i Sverige (saknar giltigt visum).

De irreguljära är en grupp som har en utsatt ställning på arbetsmarknaden och även i övrigt en otrygg ställning. En del får dock uppehållstillstånd efter en kortare eller längre tid i Sverige.

Återvändande Sverigefödda

En annan grupp invandrare är personer som är födda i Sverige men bosatta i utlandet och som återvänder till Sverige. Hur många som kommer beror dels på hur stor gruppen är, dels på benägenheten att flytta tillbaka till Sverige. Antalet utlands-svenskar var störst före första världskrigets utbrott men sjönk sedan gradvis fram till 1979 för att sedan återigen öka. År 2011 var 263 000 personer födda i Sverige bosatta i utlandet.¹² Enligt SCB¹³ är en tumregel att två av tre utvandrade Sverigefödda återvänder till Sverige och att fyra femtedelar av dem vars båda föräldrar är Sverigefödda återvänder.

Benägenheten att återutvandra är störst ett par år efter utflyttningen och sjunker därefter markant. Det betyder att antalet som återutvandrar givet storleken i mycket hög grad beror vistelsetid för de Sverigefödda som bor utomlands. Om

¹² SCB, 2012a.

¹³ SCB, 2009.

många har flyttat ut under några år kommer också många tillbaka under de närmast följande åren.

Det är troligen så att många som är födda i Sverige som planerar att stanna utomlands mer än ett år men inte särskilt mycket längre underlåter att anmäla att de flyttar ut och sedan inte heller anmäla att de flyttar tillbaka. Det kan till exempel gälla en del av dem som studerar utomlands eller har kortare tidsbegränsade arbeten utomlands.

Adopterade

En av de mindre grupper som kommer till Sverige är adopterade barn. Ser vi till alla adopterade som bor i Sverige är klart mer än hälften födda i Sverige. Det är dock inte denna grupp som är av intresse här utan här handlar det om de adopterade som är utrikesfödda.

De som adopteras från utlandet är i regel barn. Genomsnittsåldern var 5,4 år för de adopterade barn som kom till Sverige 2011. Antalet adoptioner av utrikesfödda har tenderat att minska efter 2005 och var 2011 endast 672. Det motsvarar mindre än en procent av antalet barn som föddes i Sverige samma år. Det största antalet adopterade barn som kom till Sverige 2011 var födda i Kina men även antalet adopterade som är födda i Kina har minskat kraftigt under senare år.

Nedgången i antalet adopterade utrikesfödda barn kan troligen i huvudsak tillskrivas en positiv ekonomisk utveckling i de viktigaste ursprungsländerna och att dessa länder har infört en mer restriktiv politik vad gäller adoption till utlandet. Det finns ingen anledning att vänta sig att denna utveckling bryts och att antalet adoptivbarn som kommer till Sverige skulle öka markant framöver.

5

Vilka faktorer påverkar
invandringen till Sverige?

5 Vilka faktorer påverkar invandringen till Sverige?

När det gäller att bedöma utvecklingen av den totala invandringen till Sverige är några större grupper av invandrare av störst intresse. Vi ska här ta upp faktorer som påverkar invandringen till Sverige för fyra grupper: arbetskraftsinvandrare, flyktingar, anhöriginvandrare och studerande, med tonvikt på arbetskraftsinvandrare. Även invandringen av andra grupper har betydande allmänintresse, men grupperna är små och påverkar inte omfattningen av den totala invandringen i särskilt hög grad.

Arbetskraftsinvandrare

Att flytta är en form av investering och den som överväger att flytta till ett annat land står inför att jämföra inkomsterna (monetära och andra) vid en flyttning jämfört med inkomsterna (monetära och andra) om man stannar.¹ Till denna kalkyl ska läggas att det i regel finns flyttningskostnader som kan vara större eller mindre. För att en flyttning ska vara en möjlighet krävs också tillstånd att lämna det land personen bor i och tillstånd att komma till det land personen överväger att flytta till.

Denna typ av kalkyler eller överväganden görs med ofullständig information vad gäller alla olika poster i kalkylen, ofta kanske med en större osäkerhet, både nu och i framtiden, om

¹ Se Sjaastad, 1962, för den första formella formuleringen av flyttningsbeslut i humankapitaltermer.

förhållandena i invandringslandet än om de i utvandringslandet. Kunskapsläget kan påverkas av om det finns landsmän, främst släkt och vänner, i det land man överväger att flytta till. För inte så få finns det kanske inte bara ett alternativ vad gäller målet för en flyttning, vilket kan påverka hur många som kommer till ett visst land. Vi ska nedan mer systematiskt diskutera de olika posterna.

Arbete och arbetsinkomster i invandringslandet

Eftersom det finns flyttningskostnader krävs i regel en inte oväsentlig inkomstskillnad mellan invandrings- och utvandringslandet för att en flyttning ska vara lockande. Men det räcker inte att inkomsterna generellt är högre i invandringslandet. Det måste också vara möjligt att få ett arbete och därmed en inkomst. Arbetskraftsinvandrare kommer när de kan få ett arbete. Den viktigaste faktorn för att förklara variationer i arbetskraftsinvandringen till ett land är därför efterfrågan på arbetskraft i invandringslandet.

Vid studier av variationer av arbetskraftsinvandringen till Sverige, och också till andra länder, är det antalet lediga platser som ger det klaraste utslaget – ju fler lediga platser, desto större invandring. Antalet lediga platser har större förklaringskraft än andelen arbetslösa, vilken bara delvis samvarierar med möjligheterna att få ett arbete.

Var de lediga platser finns har avgörande betydelse för vilka yrkesgrupper som kommer. Finns det lediga platser inom gruvnäringen kommer gruvarbetare och är det överskottsefterfrågan på läkare kommer läkare till Sverige. Att det har betydelse var de lediga platser finns kan man se på sammansättningen av dem som kom till Sverige under 1950- och 1960-talen; att kvinnorna var i majoritet bland arbetskraftsinvandrarna under 1950-talet medan männen var i majoritet under 1960-talet återspeglar skillnader i arbetskraftsefterfrågans sammansättning under de båda decennierna. De som arbetade inom konfektionsindustrin eller

som anställda i hushållen var framför allt kvinnor medan de som arbetade inom verkstadsindustrin var framför allt män.

Arbete och arbetsinkomster i utvandringsländerna

Inkomsterna i utvandringsländerna är lika viktiga för den internationella migrationen som inkomsterna i invandringsländerna. En utjämning av inkomsterna mellan två länder innebär i regel en minskad migration mellan länderna, givet andra faktorer. Viktigt för vilka länder arbetskraftsinvandrarerna kommer från är också konjunkturläget i utvandringsländerna. Fler lämnar ett land när arbetslösheten är hög än när arbetslösheten är låg, givet övriga förhållanden, och mycket höga arbetslöshetstal, som de som för närvarande råder i Sydeuropa, kan alltså ge upphov till betydande migrationsströmmar. Det är heller inget nytt med migration från syd till väst och nord i Europa. Vi ska komma ihåg att det fanns en mycket omfattande migration från Sydeuropa till Västeuropa inklusive Sverige under 1950- och 1960-talen.

En generell regelbundenhet är att invandringen går från länder med relativa låga inkomster till länder med relativt höga inkomster och att små inkomstskillnader inte kompenserar för de kostnader som en migration innebär. Inkomstskillnaderna mellan de olika nordiska länderna var stora under de första båda decennierna av efterkrigstiden med Sverige som det land som hade högst inkomster. Men dessa skillnader minskade gradvis och med dem migrationen mellan länderna. Det innebar inte att all migration upphörde, utan det finns alltid en viss migration mellan närliggande länder med ungefär samma inkomstnivåer, och det kan också finnas klara skillnader i löneläge för vissa yrkesgrupper mellan länderna även om de genomsnittliga löneskillnaderna sett över hela arbetsmarknaden är små.

Även om skillnaderna i inkomster och löner mellan de nordiska länderna numera är små är skillnaderna i inkomster mellan olika länder inom EU stora med relativt sett låga

inkomster för länderna i Central- och Östeuropa jämfört med länderna i Nord- och Västeuropa.

Det finns en längre diskussion och ett antal analyser om migrationens sammansättning som tar sin utgångspunkt i en artikel av Roy från 1951.² Analyserna bygger på en jämförelse av två länder med olika lönestruktur före eller efter skatt. Om ett land har en mer jämn fördelning givet genomsnittet söker sig de som är i den nedre delen av lönefördelningen (ofta de med kortare utbildning) dit, medan de i den övre delen av lönefördelningen (ofta de med längre utbildning) söker sig till det andra landet, det vill säga landet med en mer ojämna lönestruktur. Det förutsätter dock att det är möjligt att få arbete i det land personerna söker sig till. En annan förutsättning i modellen är att länderna ligger på samma genomsnittliga lönenivå.

Flyttningskostnader

Flyttningskostnaderna är en viktig del av underlaget för en individs beslut att byta land. I allmänhet är de lägre ju kortare avståndet är mellan länder. Utmärkande för flyttningskostnaderna är att de har sjunkit över tid och att avståndet inte alltid är lika viktigt nu som tidigare för kostnaderna. Med Ryan Air kan det kosta ungefär detsamma att ta sig från Polen till Irland som från Polen till Sverige, trots skillnaderna i avstånd. Till kostnader för resa och att flytta bohag ska också läggas andra indirekta kostnader som att ha längre till släkt och vänner samt ökade kostnader för att besöka dem.

Information

Det finns en tröghet vad gäller migrationsströmmarnas omfattning och inriktning. Invandring från ett land under ett år leder till en fortsatt invandring från samma land kommande år.

² Roy, 1951.

Delvis beror det på att familjemedlemmar förenas med den familjemedlem som kommit först, men det finns även andra typer av nätverkseffekter. De som har kommit till ett land förmedlar kunskap till släkt och vänner och kan också hjälpa till med att förmedla arbete och bostad. Det kan formuleras som att migration leder till ny migration.

Välfärdsstaten och invandringen

I debatten om invandringens bestämningsfaktorer nämns ofta utformningen av välfärdsstaten, speciellt transfereringarna, som en viktig faktor för bestämningen av omfattningen och sammansättningen av migrationen. Det argumentet fanns med redan i Emigrationsutredningens expertrapporter från 1910,³ där det framhölls att den stora nedgången av emigrationen från Tyskland till Förenta staterna skulle kunna hänföras till att Tyskland hade infört ett socialförsäkringssystem, bland annat en pensionsförsäkring, som gjorde det attraktivt att stanna kvar i Tyskland. Under senare år har George Borjas fört fram graden av generositet i välfärdssystemen som en faktor som påverkar vart migranter väljer att flytta, bland annat att de flyttar i högre utsträckning till vissa delstater i Förenta staterna än till andra.⁴ Forskningen har dock inte gett några entydiga resultat vad gäller effekterna av olika välfärdsstaters generositet vid migranternas val av länder.⁵ Pedersen, Pytlikova och Smith undersökte vilka faktorer som påverkade migrationen till OECD-länder 1990–2000. De fann inget stöd för att de sociala utgifternas omfattning skulle ha någon effekt. I stället var mått på styrkan av nätverken och avstånden mellan länder de variabler som hade störst effekt.⁶

Det har i debatten funnits en koncentration till transfereeringarnas betydelse för migrationen. En möjlighet vore att vidga

³ Emigrationsutredningen, 1910.

⁴ Borjas, 1987.

⁵ Se bland annat Boeri, 2009, för en diskussion av olika uppfattningar om effekterna av det sociala välfärdssystemet på invandringen.

⁶ Pedersen et al., 2008a.

diskussionen till att också omfatta välfärdsstatens tjänster, till exempel att barnfamiljer väljer att stanna i ett visst land eller att flytta till just det landet för att utbyggnaden av barnomsorgen är god och universitetsutbildningen är av hög kvalitet och kostnadsfri. Det kan vara ett argument för val av land, speciellt för familjer där föräldrarna har högre utbildning och båda förvärvsarbetar och där deras barn kan förväntas fortsätta med högre studier.

Regelverket

Avgörande för arbetskraftsinvandringens sammansättning och storlek är också regelverket för rätten att ta ett arbete i Sverige (gemensam arbetsmarknad, arbetstillståndsregler, uppehållstillståndsregler). En relativt oreglerad arbetskraftsinvandring under efterkrigstiden fram till 1970-talet, inkluderat grundandet av den gemensamma nordiska arbetsmarknaden 1954, efterföljdes av en period med mer restriktiva regler för arbetskraftsinvandring. Denna period bröts i sin tur gradvis genom medlemskapet i EU/EES gemensamma arbetsmarknad 1994, utvidgningarna av EU 2004 och 2007 samt liberaliseringen av möjligheterna att få arbetstillstånd från och med den 15 december 2008. De olika förändringarna av regelstrukturen har påverkat omfattningen och inte minst sammansättningen av dem som kommit som arbetskraftsinvandrare.

EU har vuxit från ursprungligen 6 länder under 1950-talet till att nu bestå av 27 länder. Kroatien står närmast i tur att bli medlem och främst i kön efter Kroatien står Island, Turkiet samt tre före detta delrepubliker i Jugoslavien – Serbien, Makedonien och Montenegro. När Kroatien blir medlem av EU:s gemensamma arbetsmarknad kommer det knappast att påverka migrationen till Sverige i någon högre grad, eftersom de som flyttar från Kroatien kommer snarast att söka sig till Österrike eller Tyskland. Men på längre sikt kan EU få ytterligare medlemsländer som har betydligt större befolkning än Kroatien.

Om länder som Turkiet, Ukraina och Vitryssland bli medlemmar kommer det sannolikt att få betydligt större påverkan på invandringen till Sverige. Av dessa tre länder ligger Turkiet närmast medlemskap. Turkiet har, tillsammans med Island, Serbien, Makedonien och Montenegro, fått officiell status som kandidatland medan Albanien, Bosnien- Hercegovina samt Kosovo räknas som potentiella kandidatländer.⁷ Turkiet har haft en ansökan om medlemskap i EU liggande i längre tid än något annat land som ansökt om medlemskap, både av dem som ännu inte fått medlemskap och dem som redan har blivit medlemmar.⁸

Om och när ytterligare länder blir medlemmar beror dels på utvecklingen vad gäller ekonomi och demokrati i de länder som har sökt eller kommer att söka medlemskap, dels på hur nuvarande medlemsländer ställer sig till en utvidgning. Mycket kan hända på dessa områden fram till 2050 och om vi vänder blicken mot tidigare perioder ser vi mycket stora förändringar vad gäller såväl den ekonomiska som den politiska utvecklingen i olika länder.

Konkurrens mellan invandringsländer

Det råder i viss mening konkurrens mellan olika invandringsländer och de som överväger att flytta från sitt land för att arbeta i ett annat land ställs ofta inför flera alternativ. När EU utvidgades 2004 avstod tre länder helt eller nästan helt från övergångsregler – Sverige, Irland och Storbritannien.⁹ Betydligt fler flyttade till Storbritannien och Irland än till Sverige. Viktiga faktorer bakom detta val var troligen att engelska var språket i de båda andra länderna, skillnader i konjunkturläge och skillnader i sammansättningen av de lediga arbetena. De länder där engelskan

⁷ Se Eurostat, 2012, för en beskrivning av olika kandidatländer samt potentiella kandidatländer.

⁸ Levin, 2011.

⁹ Se Doyle et al., 2006, för en genomgång av skillnaderna i regleringen av arbetskraftsinvandringen till de tidigare EU-länderna (EU15) vid utvidgningen 2004 och av vilka erfarenheter i Irland och Sverige hade under åren närmast efter utvidgningen.

är modersmål har också ett försteg som mål för andra migranter, inklusive dem som har längre utbildning. Att ha samma modersmål (gäller för många i tidigare engelska kolonier) eller ha kunskaper i engelska minskar dessutom migrationskostnaderna. Av samma anledning kan det vara lättare att flytta till Frankrike eller Quebec i Kanada än till andra länder för dem som kommer från de tidigare franska kolonierna i Afrika.

Flyktingar

Flyktingar kommer i huvudsak till följd av krig, inbördeskrig eller förföljelse av grupper i ett land, men det finns också de som flyr landet på grund av klimatförändringar. Merparten flyktingar kommer till de närmast liggande länderna genom att ta sig över till ett land på andra sidan gränsen. De flesta flyktingarna från Irak finns i grannländerna och de flesta flyktingar som nu lämnar Syrien kommer till grannländerna. Den största flyktingströmmen hittills till Sverige kom från våra grannländer under andra världskriget.

Men många flyktingar har emellertid också kommit till Sverige från länder längre ifrån under de senaste decennierna, och att de kommer till just Sverige kan i en del fall bero på anknytning till tidigare arbetskraftsinvandrare. Ett exempel är att många kom som flyktingar till Sverige från före detta Jugoslavien under 1990-talet och att Sverige hade en omfattande arbetskraftsinvandring från Jugoslavien under 1960-talet. Bidragande kan också vara en större öppenhet att ta emot flyktingar i Sverige jämfört med i många andra länder i Europa. De som kommer som flyktingar till EU ska visserligen prövas och placeras i det första EU-land de kom till men det är ofta svårt att avgöra vilket det har varit, om flyktingarna inte har registrerats vid den första gränspasseringen. Många smugglas dessutom över gränsen till EU och över gränser mellan olika EU-länder.

Det kommer att bli nya fall av krig, inbördeskrig och förföljelse i olika delar av världen också i framtiden. Det är

emellertid inte möjligt att avgöra var dessa händelser kommer att inträffa, vilken omfattning flyktingströmmarna kommer att få och hur många av flyktingarna som söker sig till Sverige. Antalet blir fler om det är fråga om länder inom Europa och fler om det händer i länder från vilka det finns tidigare migranter i Sverige. Andra länders politik vad gäller flyktingmottagande har också betydelse. Det kan också bli så att en del tvingas lämna sitt land på grund av klimatförändringar, torka eller översvämningar. De kommer dock troligen främst att fly till sina grannländer.

Anhöriginvandring

Anhöriginvandringen är omfattande. Hur många som kommer beror främst dels på hur många arbetskraftsinvandrare och flyktinginvandrare som har kommit till Sverige åren närmast före, dels på hur reglerna ser ut för anhöriginvandring. För dem som kommer från EU/EES-länder innebär regelverket inga hinder medan det kan vara fallet för dem som kommer från andra länder. Kretsen anhöriga som har rätt att komma har dessutom snävats in under de senaste decennierna i Sverige, om än inte lika mycket som i en del andra länder.

Sammanfattningsvis kan sägas att omfattningen av anhöriginvandringen i mycket hög grad beror på den tidigare omfattningen av andra typer av migration. En prognos blir alltså betingad av omfattningen av olika andra former av migration under tidigare perioder.

Studerande

Studerande som kommer till Sverige från andra länder är en grupp som är intressant vad gäller framtida rekrytering av arbetskraftsinvandrare, eftersom det kan ses som ett första steg i rekrytering av högre utbildad arbetskraft, en form av "brain gain". Inte så få vill stanna kvar i Sverige efter studiernas

avslutande. Gruppens storlek beror dels på möjligheterna att bli antagna till en utbildning, dels på möjligheterna att finansiera utbildningen. Det är lättare att komma från EU/EES-länder eftersom de är befriade från avgifter men för dem finns ofta andra mer attraktiva alternativ i hemlandet eller i andra länder.

För att kunna besvara frågan om hur många studerande som i fortsättningen kommer till Sverige från länder utanför EU/EES är det också viktigt att veta hur möjligheterna är att kunna börja studera i engelskspråkiga länder, vilket en majoritet av de studerande föredrar. Minskar antalet platser i Storbritannien kan det bli så att fler söker sig till Sverige.

Höstterminen 2011 var den första terminen med det nya avgiftssystemet och antalet (nya) inresande studerande minskade med 33 procent jämfört med höstterminen 2010.¹⁰ Minskningen ligger helt på ”freemovers” från länder utanför EU/EES och Schweiz (79 procents minskning) och för freemovers utan uppgift om land (56 procents nedgång). Antalet utbytesstudenter från länder utanför EU/EES och Schweiz var oförändrat medan antalet studenter från EU/EES och Schweiz ökade markant. Nedgången av antalet inkommande studerande är störst från länder i Afrika och Asien; dock syns det ingen nedgång i antalet som kommer från ekonomiskt högt utvecklade länder som Japan, Sydkorea och Singapore.

¹⁰ Högskoleverket, 2012.

6

Vilka faktorer påverkar
utvandringen från Sverige?

6 Vilka faktorer påverkar utvandringen från Sverige?

Utvandringen från Sverige kan schematiskt delas upp i två grupper: utvandring av personer födda i Sverige och återutvandring av personer som tidigare flyttat till Sverige. Till den sistnämnda gruppen skulle också kunna hänföras de som är barn till personer som invandrat till Sverige och som flyttar tillsammans med sina återutvandrande föräldrar.

Utvandring av Sverigefödda

Utvandringsfrekvensen är betydligt lägre bland Sverigefödda än bland dem som är födda i ett annat land och bosatta i Sverige, men eftersom de flesta som bor i Sverige är födda i Sverige blir utvandringen av Sverigefödda antalsmässigt omfattande. Benägenheten att flytta varierar bland annat med ålder och utbildning. När Sverige var ett utvandringsland under 1800-talet och in på 1900-talet omfattade utvandringen både dem som hade det bra ställt och dem som hade en svår ekonomisk situation. De som hade det bättre ställt kunde finansiera en resa till transoceana länder medan de som hade det sämre ställt ofta flyttade till Danmark, norra Tyskland eller Norge.

I tabell 5 redogörs för antalet personer födda i Sverige som var bosatta i utlandet under perioden 1900–1930 enligt en beräkning gjord i samband med folkräkningen 1930. Talen i tabellen bygger på folkräkningar i de länder för vilka uppgifter

om personer födda i Sverige var tillgängliga och på uppskattningar baserade på utvandringen till, invandringen från och antagna mortalitetstal för dem som flyttat till länder för vilka det saknades uppgifter från folkräkningar.

Tabell 5: Antal personer födda i Sverige bosatta i utlandet 1990–1930

Land	1900	1910	1920	1930
Danmark	35 555	33 312	36 152	31 379
Norge	49 662	38 647	47 216	31 416
Förenta staterna	582 014	665 207	625 585	595 250
Kanada	6 000	28 226	27 700	34 415
Totalt	730 000	820 000	780 000	730 000

Källa: SCB, 1936.

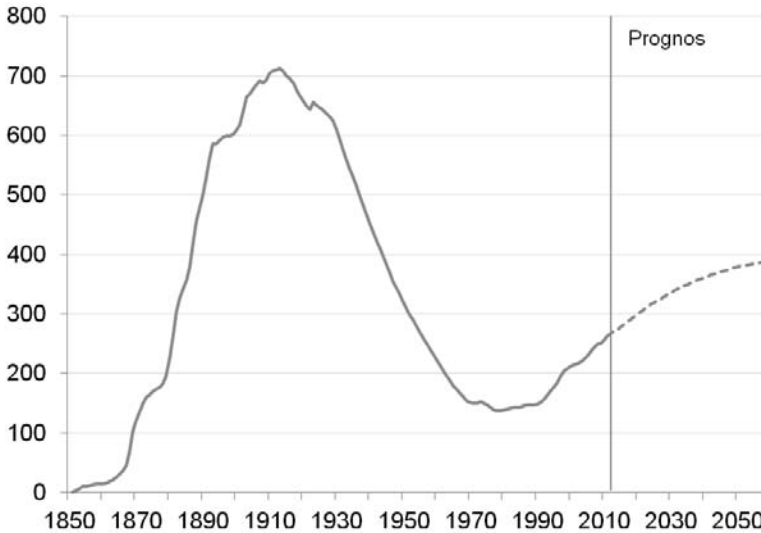
Antalet Sverigefödda bosatta utomlands började sjunka redan under första världskriget och fortsatte att sjunka efter kriget för att vara som lägst kring 1980. Antalet födda i Sverige som var bosatta i Förenta staterna minskade gradvis när dödsfallen inte uppvägdes av ny utvandring från Sverige till Förenta staterna. Sedan dess har antalet Sverigefödda bosatta i utlandet på nytt ökat för att nu vara mer än 250 000. Sammansättningen efter land har gradvis förändrats från Förenta staterna till Europa.

Enligt SCB:s beräkningar var antalet personer födda i Sverige bosatta i utlandet som störst 1913 med 712 574. Antalet sjönk därefter gradvis för att vara lägst 1979 med 137 244. För att hitta ett så lågt antal i tidigare perioder måste man gå tillbaka ända till 1871. Enligt SCB:s prognos¹ förväntas en fortsatt gradvis uppgång av antalet Sverigefödda som är bosatta i utlandet till en nivå strax under 400 000 vid slutet av prognosperioden 2060. Av figur 1 framgår den beräknade utvecklingen av antalet utrikesfödda baserat på uppgifter och prognoser om utvandring och invandring av personer födda i Sverige samt mortalitetsantaganden.

¹ SCB, 2012a.

Värdena skiljer sig något från tidigare beräkningar som främst bygger på folkräkningar i länder som Sverigefödda utvandrat till.

Figur 1: Beräknat antal personer födda i Sverige som är bosatta utomlands samt prognos för den fortsatta utvecklingen

Källa: SCB, 2012a.

Nu sker utvandringen från Sverige till flera olika länder med olika inriktning. Många unga flyttar utomlands för en kortare eller längre tid i samband med studier, ofta till engelskspråkiga länder eller till länder där de kan få läkarutbildning.²

Antalet utresande studenter har de senaste åren varit ungefär 25 000 om året. Under läsåret 2010/2011 var det totala antalet 26 600, varav 17 500 var "freemovers", 6 000 utbytesstudenter och 3 500 reste för att delta i språkkurser. Betydligt fler kvinnor än män väljer att studera utomlands.

² Eriksson & Gärdqvist, 2012.

Flest studenter åker till Storbritannien, Förenta staterna, Danmark, Australien, Spanien, Frankrike och Polen. Personer med utländsk bakgrund är något överrepresenterade bland de utresande studenterna – 18 procent var utrikesfödda och 10 procent var födda i Sverige med två utrikesfödda föräldrar; bland samtliga studenter i Sverige var andelarna 10 respektive 5 procent. Bland dem som studerar i Polen är 80 procent läkarstuderande. Andelen av de utresande studenterna som studerar till läkare är också hög bland dem som studerar i Danmark (en tredjedel av de studerande), Rumänien och Ungern.

Andra ungdomar flyttar för att arbeta utomlands under kortare perioder, till exempel till London och Oslo. Det finns en större benägenhet att flytta utomlands för dem som har en längre utbildning. De flyttar också i regel längre bort än de som har kortare utbildning, vilka i större utsträckning flyttar till våra grannländer. Merparten av de unga som flyttar utomlands i samband med studier eller för arbete kommer senare tillbaka till Sverige. Utlandsvistelsen kan för många ses som en investering i ökade kunskaper.

Det finns ytterligare en grupp som flyttar utomlands i ett inte oväsentligt antal – de som flyttar efter att de har pensionerats, i regel för att komma till ett något varmare klimat. Även denna grupp återvänder till Sverige i stor utsträckning.

En undersökning som avser utvandringen under 1980-talet från Danmark, Norge och Sverige visar att de med högre utbildning utvandrar i större utsträckning än de som har kortare utbildning. De med högre utbildning flyttar också längre och återvänder i större omfattning.³

³ Schröder, 1996.

Utvandring av utrikesfödda

Många som flyttar till Sverige flyttar senare tillbaka till sitt hemland eller vidare till ett annat land. SCB har jämfört benägenheten att utvandra efter olika egenskaper.⁴ Jämförelsen visar att återutvandringsbenägenheten generellt sett är lägre för senare kohorter (givet antal år i Sverige) än för tidigare kohorter, vilket främst förklaras av skillnader i sammansättningen av olika kohorter av invandrare. Det finns också stora skillnader i återutvandringsbenägenhet mellan olika grupper. SCB:s jämförelser visar att benägenheten att flytta sjunker med tid i Sverige och att den är störst för unga vuxna. Det gäller dock inte för dem som kommer som flyktingar.

Genomgående syns stora skillnader i benägenhet att flytta tillbaka eller vidare beroende på grunden för bosättning. De som har störst benägenhet att flytta tillbaka är de som kommer från andra nordiska länder, därefter de som kommer för arbete från länder utanför EU samt på tredje plats de som kommit för att studera. Lägst benägenhet att flytta från Sverige har de som kommer som asylsökande, de som kommer som pensionärer och de som kommer som anhöriga från andra länder än EU-länder. De som har fått svenskt medborgarskap flyttar i mindre utsträckning än de som inte är svenska medborgare givet andra egenskaper. Att söka medborgarskap kan å andra sidan vara en signal om att man avser att stanna. Så det behöver inte vara det svenska medborgarskapet i sig som gör att personer stannar i Sverige. Arbetslösa flyttar oftare än de som har arbete. Noteras kan också att ganska många flyttar till ett annat land än födelselandet. Undantaget är de som kommer från Norden – de flyttar i det övervägande antalet fall tillbaka till födelselandet.

En undersökning av benägenheten att återvända bland utrikesfödda i Danmark ger ett liknande resultat.⁵ Den visar att de som har kommit från EU15-länder (inklusive Sverige) flyttar tillbaka i större utsträckning än de som har kommit från andra

⁴ SCB, 2011b.

⁵ Schroll, 2009.

Vilka faktorer påverkar utvandringen från Sverige?

länder. Kostnaderna för migration är mindre mellan närliggande länder. De med höga inkomster och högre utbildning flyttar tillbaka i högre utsträckning än andra. Om många från samma land var bosatta i ett område är deras benägenhet att flytta från Danmark mindre.

I studien går det också att skilja mellan dem som flyttar tillbaka och dem som flyttar vidare till ett annat land. Resultaten visar att de som flyttar åren närmast efter att de har invandrat i mycket hög grad flyttar tillbaka till det land de kom från, medan de som flyttar efter en längre period i Danmark oftare flyttar till ett annat land än det land de kom från.

7

Den framtida politiska och ekonomiska utvecklingen i utvandringsländerna

7 Den framtida politiska och ekonomiska utvecklingen i utvandringsländerna

Utvecklingen i andra länder än Sverige har betydelse för omfattningen och sammansättningen av invandringen till Sverige. Det gäller både den ekonomiska och den politiska utvecklingen. Vi ska först diskutera den ekonomiska utvecklingen för att sedan diskutera den politiska.

Den ekonomiska utvecklingen

De nordiska länderna har ungefär samma inkomst- och lönenivåer, med Norge som det land som numera har klart högst inkomster i Norden. Ungdomar söker sig också från Sverige till Norge och även till Danmark för arbete men med en hög återutvandringsbenägenhet, vilket ofta är fallet mellan grannländer. Vi kan inte räkna med någon omfattande nettoinvandring från de nordiska grannländerna till Sverige om det inte av någon anledning uppstår dramatiska skillnader i den ekonomiska utvecklingen. Efter den ekonomiska krisen i Island 2008 flyttade många från Island, men de flyttade framför allt till Norge och alltså inte till Sverige.

Går vi utanför de nordiska länderna till resten av EU är skillnaderna i löner och inkomster i många fall stora jämfört med de i Sverige. Även om tillväxten skulle bli snabbare i dessa länder

än i Sverige är skillnaderna så pass stora att de kommer att bestå i varje fall i ett tioårsperspektiv.

År 2012 har dessutom många länder inom EU hittills haft en betydligt sämre ekonomisk utveckling än Sverige, vilket leder till ökande inkomstskillnader och skillnader i möjligheterna att få arbete och därmed till en större benägenhet att flytta till Sverige kommande år om inte möjligheterna är än bättre i andra invandringsländer. Mest markant är den negativa ekonomiska utvecklingen i några länder i Sydeuropa – Grekland, Portugal och Spanien – men flera av de central- och östeuropeiska medlemsländerna i EU har också betydande svårigheter.

Det är självklart svårt att förutse hur utvecklingen kommer att bli fram till 2050. Ett problem som flera av de nämnda länderna har är att de länge har haft låga födelsetal och att andelen i aktiv ålder därför kommer att sjunka. Det kan i sin tur leda till skattehöjningar, sänkningar av pensioner med mera, vilket gör det än mindre attraktivt att stanna kvar. Utbildningsstandarden är dock ofta hög i dessa länder, vilket gör att många unga kan vara aktuella för anställningar som kräver en längre utbildning.

Ser vi till invandringen från andra länder än de inom EU är det fråga om länder med många olika slags ekonomisk situation. Vi har ett antal länder med hög ekonomisk standard, till exempel Förenta staterna, Kanada, Australien, Nya Zeeland, Japan, Sydkorea, Hongkong, Singapore och Taiwan. Detta är länder från vilka vi inte kan vänta oss någon invandring mer än den som regelmässigt förekommer mellan länder på ungefär samma ekonomiska utvecklingsnivå. Bland övriga länder finns en del med hög utvecklingsnivå, en del med utveckling på medelnivå och en del med låg utvecklingsnivå.

Utflyttningsbenägenheten är störst bland länder som har en utveckling på medelnivå; många har en utbildning som är tillräcklig för att de ska kunna få ett arbete i ett land som Sverige och de kan i regel bekosta en migration med egna eller släktingars medel. En del av dessa länder har en snabb ekonomisk utveckling. I de flesta fall är dock inkomsterna

betydligt lägre än i Sverige och så kommer det med hög sannolikhet att fortsätta vara under ett stort antal år. Troligen kommer en del länder troligen att gå från ha låg utvecklingsnivå till en utveckling på medelnivå. Det kan leda till att fler blir benägna att flytta eftersom de kan finansiera migrationen samt att de väljer att flytta till Sverige om det inte hittar finns ännu bättre alternativ.

Den politiska utvecklingen

Det är svårare att prognostisera flyktingströmmarna. De beror på händelser i olika länder och på när dessa inträffar. Går vi tillbaka ett par år i tiden förutsågs inte den arabiska våren och inte heller att det skulle bli ett inbördeskrig i Syrien med åtföljande stora flyktingströmmar. Än svårare är det göra prognoser för vad som kommer att hända många år framåt i tiden. I Europa skulle på sikt händelser inom olika EU-länder, till exempel förföljelse av vissa etniska grupper som romer, kunna leda till flyktingströmmar. Händelser i länder utanför EU som Vitryssland och Ukraina skulle också kunna leda till att flyktingar kommer. Troligare är att inbördeskrig i Afrika och Mellanöstern ger upphov till nya flyktingströmmar. Men att göra några rimliga prognoser om omfattningen av flyktinginvandringen till Sverige från dessa länder är inte möjligt.

8

Invandringen och utvandringen fram till 2020 – omfattning och sammansättning

8 Invandringen och utvandringen fram till 2020 – omfattning och sammansättning

SCB gör i sitt huvudalternativ av den senaste befolkningsprognosen bedömningen att invandringen kommer att minska för samtliga grupper utom för dem som är födda i Sverige och dem som är födda i andra nordiska länder.¹ Invandringen av personer som är födda i Sverige förväntas öka markant som ett resultat av tidigare och fortsatt utvandring av personer som är födda i Sverige, medan invandringen av personer som är födda i Norden beräknas ligga kvar på nuvarande nivå liksom utvandringen av personer från dessa länder. Här nedan kommenteras bedömningarna för de olika grupperna.

Födda i Sverige

Antalet personer födda i Sverige förväntas invandra i ökad omfattning som en följd av att antalet personer som är födda i Sverige och som är bosatta utomlands ökar. Det ökande antalet som flyttar ut, och därmed det ökade antalet som flyttar tillbaka åren därefter, kan ses som ett resultat av en ökad internationalisering, där ungdomar väljer att studera utomlands eller att arbeta längre eller kortare tid utomlands. Få länder har en betydligt högre köpkraftsjusterad BNP per capita än Sverige.

¹ SCB, 2012a.

I Europa är det endast tre länder som har klart högre värden – Luxemburg, Norge och Schweiz – vilka samtliga har en mindre befolkning än Sverige och vi kan inte förvänta oss stora strömmar till dessa länder från Sverige även om inte så få flyttar till Norge.

Det vi kan se av den tidigare utvecklingen är att det finns en betydande konjunkturkänslighet; vid en internationell lågkonjunktur flyttar färre från Sverige och färre kommer tillbaka åren därefter. SCB gör här som i övrigt ingen bedömning av konjunkturutvecklingen och en därmed sammanhängande utveckling av migrationen utan gör en trendframskrivning.

Invandring från övriga Norden

Vad gäller flyttningarna mellan de övriga nordiska länderna och Sverige är de mindre nu än under tidigare decennier. Det finns dock hela tiden en rörlighet över gränserna. Ungdomar i Sverige flyttar till exempel till Oslo eller Köpenhamn för högre löner och för att pröva på något nytt men merparten återvänder efter kortare eller längre tid. Något fler flyttar från de andra nordiska länderna till Sverige än vad som flyttar från Sverige till dessa länder.

Migrationen är relativt omfattande men den är ändå av liten omfattning jämfört med migrationen inom länderna. Integrationen av de nordiska länderna har inte gått särskilt långt, om vi undersöker rörligheten över gränserna. Det finns många hinder i form av olika språk och komplikationer på grund av skillnader i utbildningskrav, skatteregler och socialförsäkringssystem. Det ser vi också på pendlingsmönstret. Det är många som pendlar från Malmö till Köpenhamn, men det är många gånger fler som pendlar till Malmö från andra kommuner i Skåne och till Köpenhamn från andra kommuner på Själland.²

² Andersson & Wadensjö, 2008.

I tabell 6 redovisas antalet som är födda i de fyra andra nordiska länderna och som var bosatta i Sverige i slutet av 2011 samt invandring och utvandring till och från Sverige 2011 av dem som är födda i dessa länder. Vi ser att antalet som är födda i Finland är betydligt fler än de som är födda i Danmark och Norge, trots att nettoinvandringen till Sverige är något större för dem som är födda i de senare båda länderna 2011. Det höga antalet födda i Finland som är bosatta i Sverige återspeglar den mycket omfattande invandringen från Finland från andra världskrigets slut fram till början av 1970-talet.

Tabell 6: Antalet utrikesfödda bosatta i Sverige i slutet av 2011 och antal invandrare och utvandrare födda i de nordiska länderna 2011

Födelse land	Bosatta i Sverige den 31 dec 2011	Invandrat till Sverige	Utvandrat från Sverige
Danmark	44 951	2 595	2 316
Finland	166 723	2 268	2 110
Island	5 011	695	346
Norge	43 058	2 010	1 467

Källa: SCB (befolkningsstatistiken).

Invandring från EU-länder utanför Norden

Vad gäller EU-länderna utanför Norden pekar SCB:s prognos på en sjunkande invandring från dessa länder under resten av innevarande decennium. Det finns en migration från västeuropeiska länder som Tyskland, Storbritannien och Nederländerna till Sverige men ökningen har sedan EU-utvidgningarna 2004 och 2007 framför allt kommit från de nya medlemsländerna, främst Polen och Rumänien. Frågan är om det är realistiskt att anta att färre flyttar till Sverige givet att Sverige har en någorlunda gynnsam ekonomisk utveckling. Den svenska lönenivån är betydligt högre än i EU-länderna i Central- och Östeuropa och lönenivåerna i dessa länder kommer knappast att komma i närheten av de

svenska under innevarande decennium. Arbetslöshet är dessutom relativt hög i en del av dessa länder. Till detta kan läggas den ogynnsamma ekonomiska situationen i de sydeuropeiska EU-länderna. För många kan det alltså vara attraktivt med ett arbete i Sverige. Omfattningen av migrationen till Sverige från dessa länder kommer dock säkert till övervägande del att bestämmas av konjunkturutvecklingen i Sverige – är det lågkonjunktur kommer få och är det högkonjunktur kommer många. Även läget i andra möjliga invandringsländer, till exempel Tyskland, är av betydelse.

I tabell 7 lämnas uppgifter för ett urval EU-länder om antalet utrikesfödda bosatta i Sverige i slutet av 2011 och hur många som flyttat till och från Sverige 2011. Vi ser att det har skett en betydande inflyttning från några länder i Västeuropa och att många är födda i Tyskland, och invandringen från Tyskland var omfattande redan under 1950-talet. Talen är lägre för de sydeuropeiska länderna, om än högre för Grekland än för Portugal och Spanien. Med tanke på utvecklingen i Grekland kan invandringen därifrån förväntas öka. Bland de nya medlemsländerna är invandringen klart störst från Polen, med Rumänien på andra plats. De relativa höga talen för utrikesfödda från Estland och Ungern återspeglar att många flyktingar kom från dessa länder under tidigare decennier.

Tabell 7: Antalet födda i några EU-länder bosatta i Sverige i slutet av 2011 och antal invandrare och utvandrare födda i dessa länder 2011

Födelseland	Bosatta i Sverige den 31 dec 2011	Invandrat till Sverige	Utvandrat från Sverige
Nederländerna	9 123	822	350
Storbritannien	21 883	1 908	779
Tyskland	48 442	2 355	1 414
Grekland	12 062	1 018	258
Portugal	2 998	174	93
Spanien	7 124	717	316
Polen	72 865	4 500	1 530
Estland	10 058	528	189
Lettland	5 304	787	125
Litauen	7 836	742	411
Ungern	15 441	718	383
Bulgarien	6 962	555	224
Rumänien	21 016	1 217	277

Källa: SCB (befolkningsstatistiken).

Invandring från länder i Europa utanför Norden och EU

Antalet som kommer till Sverige från länder i Europa utanför Norden och EU är relativt litet. De som kommer gör det främst från länder i före detta Jugoslavien, Ryssland, Ukraina och Turkiet. Det finns ingen anledning att vänta sig en markant ökning om inte något eller några av de mer folkrika länderna som till exempel Turkiet blir medlemmar av EU eller om det händer något i ett av dessa länder som leder till omfattande flyktingströmmar. Den senare typen av migration är som tidigare påpekats svår att prognostisera.

Tabell 8 visar antalet utrikesfödda från några olika länder i Europa men utanför Norden och EU och flyttningar till och från Sverige bland dem som är födda i dessa länder. Den klart största gruppen är de som är födda i Bosnien-Hercegovina. Till det

skulle kunna läggas de många som kom från Jugoslavien när det var ett land under främst 1960-talet och dem som har kommit under 1990-talet och framåt från länder som tidigare var delrepubliker i Jugoslavien. Många har dessutom kommit och kommer fortfarande från Ryssland. Den övervägande delen av dem som kommer till Sverige från Ryssland är kvinnor. Många flyttar från Albanien och Vitryssland till andra länder i Europa, men få har än så länge flyttat till Sverige från dessa länder.

Tabell 8: Antalet födda i några länder utanför EU/EES i Europa bosatta i Sverige i slutet av 2011 och antal invandrare och utvandrare från dessa länder 2011

Födelseland	Bosatta i Sverige den 31 dec 2011	Invandrat till Sverige	Utvandrat från Sverige
Turkiet	43 909	2 133	612
Albanien	1 409	147	17
Bosnien-Hercegovina	56 290	730	280
Ryssland	16 412	1 217	277
Ukraina	5 274	625	100
Vitryssland	2 250	234	32

Källa: SCB (befolkningsstatistiken).

Invandring från länder utanför Europa med högt HDI

Länder med högt HDI utanför Europa är en blandad kategori. En grupp är höginkomstländer som Förenta staterna, Kanada, Australien, Nya Zeeland, Japan, Hongkong, Singapore, Sydkorea och Taiwan. Mellan Sverige och dessa länder sker migration för främst studier och arbete. En andra grupp är ett antal länder i Latinamerika, medan en tredje grupp är några länder i Mellanöstern med stora oljeinkomster.

Från vissa länder, till exempel Chile och Libyen, har det vid olika tillfällen kommit större eller mindre flyktinggrupper till Sverige och det kan även i framtiden komma flyktingar till

Sverige från länderna i denna grupp. Det är dock mycket svårt att göra en trovärdig bedömning av när det i så fall skulle ske och från vilka länder flyktingarna skulle komma.

Tabell 9 ger några exempel på migration av personer födda i länder utanför Europa med högt HDI. Talen är inte särskilt höga. Från länder som Förenta staterna och Kanada kommer personer till Sverige för kortare eller längre tid; på samma sätt flyttar personer som är födda i Sverige till dessa länder.

Tabell 9: Antalet födda i länder utanför Europa med högt HDI bosatta i Sverige i slutet av 2011 och antal invandrare och utvandrare från dessa länder 2011

Födelseland	Bosatta i Sverige den 31 dec 2011	Invandrat till Sverige	Utvandrat från Sverige
Chile	28 385	432	323
Libyen	1 589	269	38
Förenta staterna	17 755	1 600	859
Kanada	3 188	313	205

Källa: SCB (befolkningsstatistiken).

Invandring från länder utanför Europa med medel-HDI

Invandringen från länder med medel-HDI är betydligt högre än den från länder med högt eller lågt HDI. Denna grupp innehåller länder i Latinamerika, Mellanöstern, (övriga) Afrika och (övriga) Asien. I denna grupp ingår de två länder i världen som har störst befolkning, Kina och Indien. Några länder i gruppen har snabb tillväxt och kommer troligen på sikt att bli länder med högt HDI. Gruppen innehåller också flera länder från vilka många flyktingar har kommit till Sverige, till exempel Irak, Iran, Libanon och Syrien.

Vi ska komma ihåg att merparten flyktingar flyttar till grannländer till det land de lämnar, men det finns i denna grupp länder där det inte är osannolikt att många flyktingar skulle kunna

komma till Sverige i en framtid. Det finns också länder, till exempel Indien och Kina, från vilka många arbetskraftsinvandrare har kommit efter liberaliseringen av arbetskraftsinvandringen den 15 december 2008, men vi vet ännu inte om arbetskraftsinvandringen från dessa länder främst har karaktären av kortare perioder som gästarbetare eller om många kommer att stanna i Sverige mer långvarigt.

Tabell 10 visar det stora antalet personer bosatta i Sverige som kommer från länder med medel-HDI, främst Irak och Iran. Nettoinvandringen av personer födda i dessa länder är fortsatt omfattande. Många som är födda i Libanon och Syrien har också kommit till Sverige. Invandringen från Thailand har en annan inriktning. Den stora merparten är kvinnor och många kommer i samband med ingående av äktenskap.

Inflyttningen från Kina och Indien har ökat under senare år. Av dem som är födda i något av dessa båda länder, speciellt Kina, har en del kommit som barn i samband med adoption.

Tabell 10: Antalet födda i länder utanför Europa med medel-HDI bosatta i Sverige i slutet av 2011 och antal invandrare och utvandrare från dessa länder 2011

Födelseland	Bosatta i Sverige den 31 dec 2011	Invandrat till Sverige	Utvandrat från Sverige
Irak	125 499	5 292	1 364
Iran	63 828	2 751	876
Libanon	24 394	742	411
Syrien	22 357	1 769	116
Thailand	33 613	2 692	445
Kina	25 657	2 836	1 152
Indien	18 622	1 777	967

Källa: SCB (befolkningsstatistiken).

Invandring från länder utanför Europa med lågt HDI

Gruppen med lågt HDI är befolkningsmässigt mindre än den med medel-HDI. I denna grupp ingår viktiga ursprungsländer för flyktingar till Sverige som Afghanistan, Eritrea, Etiopien och Somalia. Här finns också några länder med en relativt snabb ekonomisk utveckling som Angola. Nettoinvandringen från dessa länder är nu relativt hög. Invandringen kan, enligt SCB:s prognos, förväntas minska de närmaste åren, för att sedan trendmässigt öka något medan utvandringen förväntas öka, eftersom antalet från dessa länder som bor i Sverige har ökat. Prognosen för invandringen från dessa länder är dock i hög grad osäker eftersom det hittills främst har varit fråga om flyktinginvandring. Vi kan inte på ett rimligt sätt förutse var händelser kommer att inträffa som leder till nya flyktingströmmar och vi kan inte säga hur stor del av flyktingarna som i så fall kommer till Sverige. Merparten flyktingar hamnar, som tidigare nämnts, i grannländer till det land de lämnar. Om flyktingar kommer till Sverige beror det i hög grad på om personer från dessa länder redan är bosatta i Sverige och kan förmedla kunskap om Sverige och hjälpa dem att komma hit.

En del av länderna i denna grupp kan drabbas av de nu pågående klimatförändringarna med kraftigt minskad avkastning inom jordbruket till följd av torka. De flesta av dessa länder ligger i Afrika. Det skulle kunna leda till ett migrationstryck som främst kommer att riktas till länder som ligger nära de drabbade länderna. De som drabbas är fattiga och möjligheterna att flytta till mer avlägset liggande länder är små.³

Tabell 11 visar att många har kommit som flyktingar från länder vid Afrikas horn – Eritrea, Etiopien och Somalia – samt från Afghanistan. Däremot har få kommit från Afrikas befolkningsmässigt största land, Nigeria. Det finns betydande politiska spänningar i Nigeria och en betydande utvandring, men den har hittills främst gått till Storbritannien och Förenta staterna.

Tabell 11: Antalet födda i länder utanför Europa med lågt HDI bosatta i Sverige i slutet av 2011 och antal invandrare och utvandrare från dessa länder 2011

Födelseland	Bosatta i Sverige den 31 dec 2011	Invandrat till Sverige	Utvandrat från Sverige
Afghanistan	17 489	3 209	134
Eritrea	11 944	1 744	81
Etiopien	14 314	766	210
Nigeria	3 300	438	133
Somalia	40 165	3 002	654

Källa: SCB (befolkningsstatistiken).

³ SCB, 2012a, sid. 82.

9

Bedömningen av den
framtida migrationen
från Europa och för olika
grupper från hög-, medel-
och låginkomstländer
utanför Europa

9 Bedömningen av den framtida migrationen från Europa och för olika grupper från hög-, medel- och låginkomstländer utanför Europa

Vi ska här diskutera vad vi kan förvänta oss för migration från olika grupper i framtiden och då också försöka se vidare efter 2020. Det kan då vara intressant att först se något på hur sammansättningen av migrationen ser ut mer generellt för att ha det som en bakgrund för diskussionen. Vi gör här en uppdelning i olika typer av invandring.

Arbetskraftsinvandring

Åldersmässigt är de flesta arbetskraftsinvandrarerna unga vuxna. De är relativt tidigt i sin yrkeskarriär eller har precis avslutat sina studier. Det är en rörlig grupp också genom att många flyttar tillbaka eller vidare efter något eller några år. Utbildningsmässigt dominerar i den internationella migrationen dels de som har kort utbildning, dels de som har lång utbildning. Däremot är i regel mellangrupperna underrepresenterade. De har ofta en utbildning som leder till yrken där det finns krav på att man ska kunna språket i det land man kommer till, medan de som har kort

utbildning ofta flyttar till arbeten där kraven på kunskap i invandringslandets språk inte är lika viktiga.

För dem som har längre utbildning och flyttar till Sverige är i en del fall kunskaper i svenska inte något nödvändigt utan goda kunskaper i engelska räcker, eller så är investeringen i att lära sig svenska relativt liten jämfört med investeringen i det yrke man har, till exempel läkare eller tandläkare.¹ Detta gäller dock inte alla typer av högre utbildning. Ett exempel är juristutbildning där mycket av utbildningen är landspecifik och där det krävs goda kunskaper i svenska. Ett annat exempel är lärarutbildning; för att kunna arbeta som lärare i Sverige är det i flertalet fall nödvändigt med goda kunskaper i svenska.² Det innebär att om det är överskottsefterfrågan på lärare, så kan kommunerna inte lösa problemet genom att rekrytera lärare utomlands även om de kan finna personer vars utbildning i övrigt är tillräcklig.

Ett exempel på att möjligheterna att flytta till Sverige är goda för dem som har en viss utbildning ges av invandringen av läkare som är utbildade i utlandet. Av dem som fick läkarlegitimation i Sverige 2010 hade färre än hälften fått sin utbildning i Sverige – 872 av 1 987. Av dem som hade fått sin utbildning utomlands hade 940 fått den i EU/EES-land och 175 i tredje land. Bland de länder där många fått sin utbildning kan nämnas Danmark (194), Rumänien (95), Ungern (89) och Tyskland (67). Under det senaste året har antalet som får läkarlegitimation som har sin läkarutbildning från Grekland ökat markant. Som kontrast kan nämnas att av de 182 som 2010 fick legitimation som psykoterapeuter hade 181 genomgått sin utbildning i Sverige.³ Arbetet som psykoterapeut kräver mycket goda kunskaper i det språk som den som går i terapi har.

En arbetsmarknad består av många olika delmarknader, vilka det är mer eller mindre svårt att röra sig mellan. SCB gör regel-

¹ Utbildning i svenska av läkare har till exempel organiserats i Polen. Se Petersson, 2012.

² Det finns en överenskommelse mellan de nordiska länderna om att utbildning till lärare i ett land godkänns i övriga nordiska länder. Det innebär emellertid inte att det är lätt att flytta från ett nordiskt land till ett annat för att där arbeta som lärare.

³ Socialstyrelsen, 2011.

bundet prognoser för hur läget kommer att vara inom olika yrken och delmarknader,⁴ och det är inom de områden där det finns lediga platser som arbetskraftsinvandrarerna främst kan få arbete. Som tidigare understrukits har Sverige höga löner jämfört med i merparten länder i världen, även om det finns några länder med ett högre löneläge och en del som ligger på ungefär samma nivå.

Inom vilka områden det kommer att finnas lediga platser beror dels på efterfrågan, dels på utbudet, och utbudet påverkas av hur utbildningen dimensioneras. Om antalet platser inom en typ av yrkesutbildning ökar, så ökar dock utbudet av dem som har denna utbildning först efter ett antal år. Om beslut fattas om en utökning av läkarutbildningen nu, kommer alltså effekterna i praktiken att märkas först under 2020-talet. För en del yrken där det förväntas en brist på utbildade, som till exempel vissa lärarkategorier, är som tidigare nämnts goda kunskaper i svenska nödvändiga för att kunna klara av arbetet, vilket gör det svårt att rekrytera utomlands.

Hur ser det då ut med möjligheterna att det kommer arbetskraftsinvandrare till Sverige från olika grupper av länder?

När det gäller länder i Nord- och Västeuropa som har ungefär samma ekonomiska nivå som Sverige kan vi inte förvänta oss några stora förändringar. Det finns en gemensam arbetsmarknad, en del personer kommer att flytta till Sverige och en del kommer att flytta från Sverige. De lediga platserna är i regel fler i de yrken som kräver längre utbildning och det är där vi kommer att se rörligheten. Lönestrukturen är dock olika i de olika länderna och det kan leda till att migrationsmönstret ser olika ut för olika yrken. Lönestrukturen för yrken som kräver högre utbildning ser till exempel olika ut i Danmark och Sverige.

Mer omfattande kan rörligheten bli från de nya EU-medlemsländerna i Central- och Östeuropa. Löneskillnaderna mellan Sverige och dessa länder är stora och de kommer knappast att försvinna under de närmaste decennierna. De unga i dessa länder, de

⁴ Se SCB, 2011a, SCB, 2012b och SCB, 2012c för de senaste bidragen.

som är i flyttningsbenägen ålder, är i hög utsträckning välutbildade. En del kommer för kortare perioder av arbete i Sverige, dock inte alltid i de yrken de är utbildade för.⁵ Andra kommer att stanna under längre tidsperioder och bilda familj i Sverige.

Mer omfattande kan också arbetskraftsinvandringen bli från europeiska länder utanför EU. Det gäller bland annat Ryssland, Ukraina och Turkiet. Även här gäller att ungdomar ofta har längre utbildning. Exempelvis studerar många ungdomar i Turkiet på universitet som ofta har en hög standard.⁶ Turkiet har en mycket stark ekonomisk tillväxt, men även om tillväxten fortsätter kommer det att ta tid att komma ikapp de västeuropeiska länderna inklusive Sverige.

Vi kan knappast vänta oss en omfattande migration från länder med högt HDI till Sverige. Det finns, vilket nämndes i föregående kapitel, en migration mellan Sverige och dessa länder men det är i mycket en rörlighet som är av kortare karaktär, ofta som en del av arbetskarriärer.

I länderna med medel-HDI finns en stor del av världens befolkning. Bland dessa länder finns Kina och Indien – två länder som under senare kraftigt har expanderat sina utbildningssystem både kvantitativt och kvalitativt. Dessa båda länder har mycket snabb tillväxt, men avståndet till lönenivåerna i länder som Sverige är stort och kommer inte att överbryggas inom lång tid. Det finns också tecken på att tillväxten håller på att mattas av.⁷ Det kommer att finnas stora möjligheter att rekrytera kvalificerad arbetskraft från dessa länder till Sverige.

De flesta länderna med lågt HDI har relativt liten arbetskraftsutvandring men betydligt mer flyktingutvandring, vilket vi strax ska återkomma till. Det finns inga starka argument för att arbetskraftsmigrationen till Sverige skulle bli stor från

⁵ Det är vanligt att utrikesfödda är överutbildade, med vilket menas att man har en utbildning som är högre än vad som krävs för det arbete man har. Se Andersson Joonas et al., 2012.

⁶ På The Times Higher Education World University Rankings 2012–2013 finns fem universitet i Turkiet med.

⁷ Se Acemoglu & Robinson, 2012. för en analys av framför allt de politiska förhållanden som kan förhindra en långvarig uthållig tillväxt i olika länder.

dessa länder. Om den ekonomiska utvecklingen är positiv kan det dock leda till att fler får högre utbildning och bättre ekonomiska förhållanden, vilket i sin tur kan öka förutsättningarna att kunna få ett arbete och finansiera flyttningen till ett annat land.

Flyktinginvandring

Sverige har under många decennier tagit emot flyktingar från olika delar av världen. Flyktingar är i genomsnitt i regel äldre än arbetskraftsinvandrare, även om merparten också bland flyktingarna är unga. Utbildningsnivån varierar beroende på utbildningsnivån i hemlandet. Många av de flyktingar som kom från Östeuropa under det kalla krigets årtionden, från Chile under åren närmast efter kuppen på 1970-talet och från Iran under 1980-talet hade högre utbildning, dock inte alltid inte inom områden där kunskaperna var lätta att överföra till ett annat land. Andra flyktinggrupper som har kommit till Sverige under senare år har haft en mer varierad sammansättning vad gäller utbildning, där även personer med en mycket kort utbildning har kommit till Sverige. Vilken utbildning flyktingarna har och hur det går för dem på arbetsmarknaden varierar alltså i hög grad beroende på vilka länder flyktingarna kommer ifrån. För integrationen på arbetsmarknaden är naturligtvis också den svenska integrationspolitiken viktig.

Studerande

Antalet studerande som kommer till Sverige bestäms främst av vilka regler som gäller tillträde och avgifter för dem som vill studera i Sverige. Eventuellt kan det bli en ökning av antalet som söker sig till Sverige från en del EU/EES-länder (de som kommer från dessa länder ska inte betala några avgifter), om och när det sker neddragningar i dessa länders system för högre

utbildning som ett resultat av den nuvarande krisen. Hur många som kommer från andra länder än EU/EES-länder beror delvis på tillgången till stipendier och vilka andra möjligheter det finns att finansiera studierna. Det är inte heller uteslutet att fler kan söka sig till Sverige från de länder i Asien som har en snabb ekonomisk utveckling och där gradvis fler har möjligheter att betala även höga studieavgifter.

En annan faktor som kan ha betydelse är vilken politik som förs av länder som Storbritannien och Australien. Om dessa länder för en mer restriktiv politik, kan en del som skulle vilja studera i dessa länder söka sig till andra länder inklusive Sverige.

10

Hur kan Sverige förbli attraktivt som invandringsland i framtiden? Kan vi tävla med andra attraktiva mottagarländer?

10 Hur kan Sverige förbli attraktivt som invandringsland i framtiden? Kan vi tävla med andra attraktiva mottagarländer?

Om Sverige är attraktivt för olika grupper av invandrare beror på förhållandena i Sverige och aktuella utvandringsländer men också på förhållandena i andra alternativa invandringsländer. Olika faktorer kan vara viktiga för olika grupper av invandrare. Vi ska här i första hand se på arbetskraftsinvandrarna men också kortfatta beröra situationen för de studerande.

Arbetskraftsinvandrarna

Den viktigaste gruppen invandrare i detta sammanhang är arbetskraftsinvandrarna. Det som är viktigt är inte endast att de söker sig till Sverige utan också att de får ett arbete och att arbetet har en varaktighet som gör att de som kommer har möjlighet och en önskan att stanna i Sverige. Det finns flera faktorer som har betydelse och vi behandlar dem kort nedan. Det är viktigt att beakta inte bara det som berör arbetet och villkoren kring det utan också hur samhället i övrigt är för dem som kommer till ett nytt land.

Möjligheten att få ett arbete

Det första villkoret för att arbetskraftsinvandrare ska söka sig hit är att de kan få arbete, vilket främst beror på konjunkturläget. Sedan kan det finnas stora skillnader mellan olika yrken; även om det är en hög allmän arbetslöshet kan det finnas yrken med överskottsefterfrågan på arbetskraft. Vilka dessa yrken är varierar över tid och beror på förändringar i sammansättningen av efterfrågan samt på hur snabbt utbildningssystemet anpassar sig till sådana förändringar.

Anställningsvillkor

Givet att det finns arbete är anställningsvillkoren avgörande för huruvida det är attraktivt att komma till Sverige. Lönen är en viktig faktor men inte den enda; arbetsmiljön i vid mening har också betydelse. De som överväger att utvandra jämför naturligtvis villkoren i invandringslandet med dem i hemlandet: Kan de få arbete? Hur är arbetsvillkoren om de skulle få ett arbete? Men det är också viktigt hur villkoren är i andra länder som kan vara aktuella som alternativ att flytta till. Har Sverige ungefär samma utveckling som andra länder på samma inkomstnivå kommer Sverige fortfarande att vara attraktivt.

Sverige har tillsammans med många länder en konkurrensnackdel jämfört med vissa andra länder – vi har inte engelska som modersmål. Det innebär att de som flyttar hit har större svårigheter att direkt kunna ta vissa typer av arbeten och det kan ta lång tid att få tillräcklig färdighet i svenska. Det betyder att utvecklingen av ekonomin och regelverket i de engelskspråkiga länderna är viktiga delar för Sveriges relativa attraktivitet som invandringsland.

En jämförelse av olika länder i Europa avseende BNP per capita (köpkraftsparitet) visar att tre länder – Luxemburg, Norge och Schweiz – har klart högre tal än Sverige. Några länder – Danmark, Irland, Nederländerna och Österrike – ligger på

ungefär samma nivå som Sverige medan övriga har en klart lägre nivå.¹ Det pekar inte på att Sverige på kort sikt har ett dåligt läge vad gäller att vara attraktivt för invandrare. Förändringar kan emellertid gå snabbt. För några år sedan hade Irland betydligt högre BNP per capita än Sverige men ligger nu på ungefär samma nivå som Sverige. Irland är också ett bra exempel hur snabbt det kan svänga vad gäller migrationen. Från att under decennier ha varit ett utvandringsland blev Irland i mitten av 1990-talet ett land med en efterhand mycket stor nettoutvandring. Den upphörde dock efter krisen 2008 och Irland har under 2010 och 2011 och hittills under 2012 haft en betydande nettoutvandring.²

En annan möjlighet är att jämföra bruttonationalinkomsten (BNI) per capita i olika länder som den redovisas av Världsbanken. Vi ska här se på uppgifterna för 2011 som redovisas i tusentals US-dollar per capita. Sverige ligger här på femte högsta plats efter tre europeiska länder (Luxemburg, Norge och Schweiz) samt Qatar. Intressant i detta sammanhang är att jämföra talet för Sverige med talen för med tänkbara kommande länder för rekrytering av arbetskraft. Värdet för Sverige var 53 230 tusen US-dollar om året. Motsvarande värden är 10 410 för Turkiet, 10 400 för Ryssland, 3 120 för Ukraina och 5 830 för Vitryssland. För Indien och Kina är BNI-talen 1 410 respektive 4 940. Vid en omräkning efter köpkraftsparitet blir skillnaderna mindre och Sveriges placering blir något lägre. Skillnaderna till de här nämnda länderna är dock fortfarande mycket stora. Det är inte rimligt att tro att dessa länder kommer ikapp Sverige inkomst-mässigt under en mycket lång tid framöver.

Social infrastruktur

Det är inte enbart inkomsten eller inkomsten efter skatt som har betydelse. Det kan även finnas andra inslag i det svenska samhället som kan vara attraktiva för dem som överväger att

¹ Eurostat 2012-09-24.

² Central Statistics Office, Ireland, 2012.

flytta hit, inte minst för dem som är högutbildade och där båda makarna är förvärvsarbetsande, till exempel den väl utbyggda barnomsorgen och att universitetsutbildningen är avgiftsfri. Andra argument kan vara den svenska naturen, tryggheten i samhället och jämställdheten. Ytterligare en viktig faktor kan vara möjligheten för familjemedlemmar att senare få tillstånd att komma som anhöriginvandrare.

Förekomst av diskriminering och särbehandling

Av vikt för beslutet att välja att komma till ett visst land och inte till ett annat kan vara hur de som kommer behandlas i olika invandringsländer. Förekomsten av diskriminering av invandrare och deras barn på arbetsmarknaden samt inom andra delar av samhället som skola, bostadsmarknad, socialförsäkringar och det dagliga livet i övrigt kan påverka valet av land. Kan Sverige uppvisa mindre diskriminering än andra möjliga invandringsländer kan det väga tungt vid beslutet att flytta till Sverige. Olika internationella jämförelser pekar på att Sverige relativt sett har en politik som är mer positiv till dem som kommer från andra länder och kulturer samt att vi för en mer aktiv integrationspolitik.³

En undersökning av migration av högre utbildade⁴ visar att den politiska utvecklingen i form av politisk risk har betydelse för om högre utbildade lämnar ett land. I måttet för politisk risk ingår bland annat interna konflikter i landet, spänningar mellan etniska grupper och politisk instabilitet. Resultaten pekar på att det är inte bara löner och inkomster som har betydelse för arbetskrafts-migration vid valet att byta land. Sverige kan i detta sammanhang ha en fördel genom att ha goda värden på de komponenter som ingår i begreppet politisk risk.
Förändringar över tid

³ Se bland annat Banting & Kymlicka, 2012 och Huddleston et al., 2011.

⁴ Dutta & Roy, 2011.

Länder som är viktiga för invandringen till Sverige under en viss tid kan upphöra att vara det om inkomsterna stiger i dessa länder. Ett exempel är den stora invandringen från Finland som blev mycket mindre efterhand som den finländska inkomstnivån kom i kapp den svenska. Detsamma kan ske med invandringen från till exempel de baltiska länderna och Polen på sikt. Men det finns andra länder där avståndet till den svenska inkomstnivån är större och det är svårt att tänka sig att den svenska inkomstnivån internationellt sett skulle bli låg gentemot merparten länder i världen under den period vi behandlar.

En invändning skulle vara att detta endast gäller dem med kortare utbildning och att det inte gäller dem med högre utbildning för vilka utsikterna i hemländerna är betydligt mer konkurrenskraftiga gentemot de svenska. Mot detta talar dock den kraftiga expansionen av högre utbildning i dessa länder och att det är svårt för många att hitta kvalificerade arbeten. Ser vi till utvandringen från olika regioner under senare år är många av dem som kommer från Asien (med undantag av Mellanöstern) högutbildade, de som kommer från Afrika (utom Nordafrika) antingen hög- eller lågutbildade medan de som kommer från Mellanöstern och Nordafrika i regel är lågutbildade.⁵ Det finns ingen anledning att vänta sig att detta mönster kommer att förändras i en nära framtid.

Andelen med högre utbildning bland de utrikesfödda är inom OECD högst i engelskspråkiga länder som Kanada, Storbritannien, Irland och Australien. Sverige ligger i detta avseende över OECD-genomsnittet och högre än länder som Frankrike, Nederländerna och Tyskland.⁶

Om inte den ekonomiska utvecklingen blir mycket dålig kommer Sverige att vara ett attraktivt invandringsland för många arbetskraftsinvandrare även i framtiden. Sammansättningen efter ursprungsland kan dock komma att skifta. Vissa länder kan inkomstmässigt komma ikapp och förbi Sverige och en utvand-

⁵ Se Widmaier & Dumont, 2011, för en noggrann redovisning av sammansättning efter utbildning av den internationella migrationen till OECD-länder.

⁶ Se OECD, 2012.

ring till Sverige från dessa länder blir på grund av detta mindre lockande.

Studering

För studering kan Sverige vara attraktivt om utbildningen här håller en hög kvalitetsnivå. Viktigt är också om utbildningen sker på engelska. Här finns stora variationer mellan högskolor, ämnen och nivåer. Avgiftsnivån är en faktor som påverkar hur många som kommer till Sverige. Här är det viktigt att uppmärksamma att forskarutbildningen är avgiftsfri och att de som blir antagna till en sådan utbildning i regel har sin försörjning ordnad genom anställning vid det universitet som antagit dem. I konkurrensen om de bästa studenterna har de engelskspråkiga länderna en fördel även om utbildningen också i Sverige i ökad utsträckning sker på engelska.

11

Är Sverige ett
invandringsland 2050?

11 Är Sverige ett invandringsland 2050?

Sverige kommer att vara ett land med både invandring och utvandring 2050. Utbytet kommer att fortsätta mellan närliggande länder för arbete och studier samt bland anhöriga. Troligen kommer nya flyktingströmmar att uppstå i olika delar av världen och en del av dessa flyktingar kommer att söka sig till Sverige.

En mer precis fråga är huruvida vi kommer att ha nettoinvandring till Sverige 2050 och hur stor den i så fall kommer att bli. Vi bör då precisera frågan till att gälla åren kring 2050, eftersom arbetskraftsinvandringen i mycket hög grad varierar med konjunkturen och vi kan inte göra en prognos av hur konjunkturläget kommer att vara exakt 2050.

Om ett land får en allvarlig ekonomisk kris, en kris som är värre än i andra länder, kan ett invandringsland snabbt bli ett utvandringsland. Vi har några exempel på detta från utvecklingen under den senaste ekonomiska krisen. Irland hade under mycket lång tid varit ett utvandringsland men detta svängde i mitten av 1990-talet och blev på kort tid ett invandringsland med en betydande andel av befolkningen född i andra länder, framför allt i de nya EU-medlemsländerna. Krisen drabbade Irland hårt, inflyttningen avtog markant och utflyttningen ökade. Samma utveckling har Spanien, Portugal och Grekland haft. Tidigare utvandringsländer hade blivit invandringsländer och har nu på nytt blivit utvandringsländer. Från Portugal flyttar många till Brasilien och tidigare portugisiska kolonier i Afrika, vilket pekar

på betydelsen av ett gemensamt språk för riktningen av migrationsströmmarna. I Norden har vi sett hur Island som på kort tid hade blivit ett invandringsland nu har en nettoutvandring. Färre kommer från andra länder, många som har kommit återutvandrare och inte så få som är födda på Island flyttar, framför allt till Norge. För Sverige under en framtid en liknande kris, kan Sverige bli ett nettoutvandringsland.

Ett annat scenario är att en ekonomisk kris inte är isolerad till ett eller ett antal länder utan mer allmänt drabbar världsekonomin som under 1930-talet. Den erfarenhet vi har från kriser av denna typ är att den internationella migrationen minskar och att inte så få återvänder till sina hemländer. Blir det å andra sidan en generell högkonjunktur som under 1960-talet kan migrationsströmmarna bli mycket omfattande. Erfarenheten av krisen 2008 och framåt är att nedgången i den internationella migrationen blev relativt kortvarig.

Viktigt för migrationsströmmarna är också hur de regleras. För Sveriges del gäller det för det första regleringen av de gemensamma arbetsmarknader vi tillhör, det vill säga inom Norden och EU/EES-området, och om EU utvidgas ytterligare och därmed den gemensamma arbetsmarknaden. För det andra är det viktigt hur arbetskrafts-, anhörig- och flyktinginvandringen till Sverige regleras. På båda dessa områden är det fråga om politiska beslut och de är alltid svåra att förutsäga, inte minst när det är fråga om så långa tidsperioder som i detta fall.

12

Sammanfattning

12 Sammanfattning

Vi inledde med att gå tillbaka i tiden och försöka tänka oss hur man skulle kunna göra prognoser 25 eller tio år framåt i tiden från tidigare år. Vi såg då att det även under relativt korta perioder händer mycket som påverkar den internationella migrationen och som det rimligen inte hade gått att förutsäga. Det gäller både den politiska och den ekonomiska utvecklingen. Det finns ingen anledning att tro att sådana händelser inte kommer att inträffa i framtiden.

Vad gäller arbetskraftsinvandringen är arbetsmarknadsläget och den ekonomiska utvecklingen i Sverige avgörande för omfattningen. Finns det lediga platser är det möjligt att rekrytera arbetskraft. Många länder har betydligt lägre löner än Sverige och kommer med all sannolikhet att ha det också 2060 i slutet av prognosperioden. Vilka länder arbetskraftsinvandrare kommer från beror i sin tur på hur utvecklingen är i andra länder; om ett land har hög arbetslöshet söker sig fler till andra länder där det finns möjligheter att få arbete.

Viktigt är också hur regleringen av arbetskraftsinvandringen är utformad. En omfattande och eventuell utökad gemensam arbetsmarknad leder till mer migration. Viktigt är också vilka regler som gäller för dem som vill komma från länder utanför den gemensamma arbetsmarknaden. Om Sverige hamnar i ett ekonomiskt krisläge, blir arbetskraftsinvandringen självklart mindre omfattande.

Flyktinginvandringens omfattning bestäms av olika händelser i andra länder – inbördeskrig, krig, förföljelse av olika grupper – men också politiken i Sverige och andra länder – länder som är

alternativa mål för flyktingarna. Om de händelser som leder till flyktingströmmar inträffar i länder nära Sverige leder det i regel till att fler kommer än om händelserna inträffar i mer avlägsna delar av världen. Fler kommer också till Sverige om det redan finns personer från dessa länder bosatta i Sverige. Samma osäkerhet som gäller för politiska flyktingar gäller för klimatflyktingar.

Hur många studerande som kommer till Sverige beror dels på avgiftsnivån för studier, dels på hur möjligheterna är i andra länder – både i hemlandet och i andra alternativa länder för studier.

Anhöriginvandringen bestäms i huvudsak av två faktorer: hur många som tidigare har invandrat till Sverige och som finns kvar i landet samt vilka regler som gäller för vilka anhöriga som är berättigade att komma.

Att inkomster utjämnas mellan olika länder kan ha både en positiv och en negativ effekt för migrationens omfattning. Om inkomsterna blir mycket lika i två länder kommer arbetskraftsmigrationen att fortsätta mellan dem men på en relativt låg nivå. Om inkomstskillnaderna blir mindre mellan länder med mycket olika inkomster genom att inkomsterna stiger mer i låginkomstländerna än i höginkomstländerna kan det leda till att fler migrerar, eftersom fler kan få en utbildning som gör att de kan få arbete i ett annat land och fler kan finansiera migrationen. Skillnaderna mellan inkomsterna i Sverige och inkomsterna i länder som har medel-HDI och lågt HDI är så pass stora att de knappast kommer att utjämnas ens fram till 2050. Däremot blir det allt fler i dessa länder som har en utbildning som gör att de kan finna arbete i andra länder, däribland Sverige. Om det finns efterfrågan på arbetskraft i Sverige, bör det därför gå att också i fortsättningen rekrytera arbetskraft från andra länder. Samma förhållanden gäller andra länder i Europa, som ligger på ungefär samma ekonomiska utvecklingsnivå som Sverige.

För att kunna göra riktigt bra prognoser för invandringen behövs bra prognoser för den ekonomiska utvecklingen i första hand i Sverige men också för andra länder (utvandringsländer och alternativa invandringsländer), den politiska utvecklingen i

andra länder (i vilka länder kommer det att hända saker som leder till flyktingströmmar?) och hur regleringen av den internationella migrationen kommer att utvecklas i Sverige och andra länder. Det är självklart att det inte går att göra säkra bedömningar vad gäller allt detta. Men det hindrar inte att det är av värde att det görs prognoser av invandringen – prognoser som dock regelbundet behöver revideras.

Utvandringen är lättare att prognostisera givet att det finns kunskap om invandringen tidigare år, men eftersom det är svårt att prognostisera invandringen blir det också svårt att göra prognoser för utvandringen bland dem som är utlandsfödda. Det är i viss mening lättare att förutse utvecklingen av utvandringen bland dem som är födda i Sverige, då utvecklingen av storleken av denna del av befolkningen är lättare att bedöma. Benägenheten att flytta från Sverige kan dock variera med förhållandena i de länder som personer födda i Sverige framför allt flyttar till.

Referenser

- Acemoglu, Daron & Robinson James A. (2012). *Why Nations Fail. The Origins of Power, Prosperity and Poverty*. London: Profile Books.
- Andersson, Pernilla & Wadensjö, Eskil (2008). *Arbetskraftsrörlighet i Norden*. TemaNord 2008:524. Köpenhamn: Nordiska Rådet.
- Andersson Joona, Pernilla, Datta Gupta, Nabanita & Wadensjö, Eskil (2012). Overeducation among immigrants in Sweden: Incidence, wage effects and state dependence. IZA DP 6695.
- Banting, Keith & Kymlicka, Will (2012). Is there really a backlash against multiculturalism policies? New evidence from the multiculturalism policy index. SULCIS Working Paper 2012:4.
- Bengtsson, Marie & Ekfeldt, Kjell (2010). Ensamkommande flyktingbarn: Fler söker asyl i Sverige. *Välfärd*, 2010(3): 20–21.
- Bengtsson, Tor (2010). *Övertäckningen i Registret över totalbefolkningen*. SCB Bakgrundsfakta, Befolknings- och välfärdsstatistik 2010:5.
- Boeri, Tito (2009). Immigration to the Land of Redistribution. IZA DP No. 4273.
- Boguslaw, Julia (under utgivning). *Svensk Invandringspolitik under 500 år*. Lund: Studentlitteratur.
- Borjas, George (1987). Self-selection and the earnings of immigrants. *American Economic Review*, 77(4): 531–553.

- Central Statistics Office, Ireland (2012). Population and Migration Estimates 27 September 2012. Dublin.
- Doyle, Nicola, Hughes, Gerry & Wadensjö, Eskil (2006). *Freedom of Movement for Workers from Central and Eastern Europe. Experiences in Ireland and Sweden*. Swedish Institute for European Policy Studies (SIEPS) 2006:5.
- Dutta, Nabamita & Roy, Sanjukta (2011). Do potential skilled emigrants care about political stability at home? *Review of Development Economics*, 15(3): 442–457.
- Edler, Bodil & Johansson, Nils (2006). Kartläggning av folkbokföringsfelet. Solna: Skatteverket.
- Emigrationsutredningen (1910). *Uttalanden af svenska vetenskapsmän*. Bilaga XVIII, Stockholm: P. A. Norstedt & Söner.
- Emigrationsutredningen (1913). *Betänkande i utvandringsfrågan och därmed sammanhängande spörsmål afgifvet af Gustav Sundbärg*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söner.
- Eriksson, Anna & Gärdqvist, Anna (2012). Var tionde utlands-studerande läser till läkare. *Välfärd*, 2012(2): 6–7.
- Eurostat (2012). *Pocketbook on the enlargement countries*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- Gerber, David A. (2011). *American Immigration. A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Gerdes, Christer & Wadensjö, Eskil (2008). *Immigrants from the New EU Member States and the Swedish Welfare State*. Swedish Institute for European Policy Studies (SIEPS) 2008:9.
- Huddleston, Thomas, Niessen, Jan, Ni Chaoimh, Eadaion & White, Emelie (2011). *Migration Integration Policy Index III*. Brussels: British Council and Migration Policy Group.
- Högskoleverket (2012). Färre studenter från Asien efter reformen. Statistisk analys, 2012/6
- Leffler, Johan (1889). Om utvandringen. Föredrag vid National-ekonomiska föreningens sammanträde den 28 mars 1889.

- Levin, Paul T. (2011). *Turkey and the European Union: Christian and secular images of Islam*. New York: Palgrave MacMillan.
- Lundh, Christer & Ohlsson, Rolf (1994). *Från arbetskraftsinvandring till flyktinginvandring*, Stockholm: SNS Förlag.
- Migrationsverket (2012). Aktuellt om ensamkommande barn & ungdomar. September 2012.
- Nilsson, Åke (2004). *Efterkrigstidens invandring och utvandring*. Demografiska rapporter 2004:5, Stockholm: Statistiska Centralbyrån.
- OECD (2009). *International Migration Outlook: SOPEMI 2009*. Paris: OECD Publishing.
- OECD (2011). *International Migration Outlook: SOPEMI 2011*. Paris: OECD Publishing.
- OECD (2012). *International Migration Outlook*. Paris: OECD Publishing.
- Olsson, Lars (1995). *På tröskeln till folkhemmet*. Växjö: Förlaget Morgonrodnad.
- Pedersen, Peder J. & Pytlikova, Mariola (2008a). EU Enlargement: Migration flows from Central and Eastern Europe into the Nordic countries – exploiting a natural experiment. Aarhus University, Department of Economics, Working Paper 08–29.
- Pedersen, Peder J., Pytlikova, Mariola & Smith, Nina (2008b). Selection and network effects – Migration flows into OECD countries 1990–2000. *European Economic Review*, 52(7): 1160–1186.
- Pedersen, Peder J., Røed, Marianne & Wadensjö, Eskil (2008). *The Common Nordic Labor Market at 50*, TemaNord 2008:506.
- Petersson, Stina (2012). Bemanningsföretagens roll i rekryteringen av utländsk arbetskraft. SULCIS, Stockholms universitet. Rapport 2012:1.
- Roy, Andrew D. (1951). Some Thoughts on the Distribution of Earnings. *Oxford Economic Papers*, N.S., 3(2): 135–146.

- SCB (1936). *Folkräkningen den 31 december 1930, IV. Utrikes födda. Utländska undersåtar. Lyten. Arbetsoförmåga*. Stockholm: P. A. Norstedt & Söner.
- SCB (1969). *Historisk statistik för Sverige, Del 1. Befolkning*, Andra upplagan, 1720–1967. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB (2009). *Modell för att prognostisera återinvandringen av Sverigefödda*, Bakgrundsmaterial om demografi, barn och familj 2009:1. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB (2011a). Arbetskraftsbarometern '11. Utsikterna på arbetsmarknaden för 72 utbildningar. *Information om utbildning och arbetsmarknad* 2011:3. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB (2011b). Återutvandring efter tid i Sverige. *Bakgrundsmaterial om demografi, barn och familj* 2011:1. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB (2012a). *Sveriges framtida befolkning 2012–2060*, Demografiska rapporter 2012:2. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB (2012b). *Tema: arbetsmarknad, Sysselsättningen 2030 – kan dagens försörjningsbörda bibehållas?* Temarapport 2012:4. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- SCB (2012c). *Trender och Prognoser 2011: Befolkningen, utbildningen och arbetsmarknaden med sikte på år 2030*. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Schiratzki, Johanna (2005). *Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige*, andra upplagan. Uppsala: Iustus förlag.
- Schroll, Sanne (2009). Emigration of Immigrants – A Duration Analysis. The Rockwool Foundation Research Unit, Study Paper No. 24. Odense: University Press of Southern Denmark.
- Schröder, Lena (1996). Scandinavian skill migration in the 1980s. I Pedersen, Peder (red), *Scandinavian without borders – Skill migration and the European integration process*. I Wadensjö, Eskil (red), *The Nordic Labour Markets in the 1990s, Vol. 2*. Amsterdam: Elsevier.

- Sjaastad, Larry (1962). The Cost and Returns of Human Migration. *Journal of Political Economy*, 52 (October, supplement): 80–93.
- Socialstyrelsen (2011). Statistik om hälso- och sjukvårdspersonal. Officiell statistik om antal legitimerade (2010) och arbetsmarknadsstatus (2009).
- SOU 1928:8. *Betänkande med förslag till vissa åtgärder beträffande emigrationen*. Stockholm: Nordiska Bokhandeln.
- SOU 1938:24. *Betänkande med vissa demografiska utredningar avgivet av Befolkningskommissionen*. Stockholm: Isaac Marcus Boktryckeriaktiebolag.
- SOU 2006:7. *Studieavgifter i högskolan*, Betänkande från Studieavgiftsutredningen. Stockholm: Fritzes.
- Wadensjö, Eskil (2008). De svenska ekonomerna och utvandringen till Amerika. I *Främlingskap och tolkning: vänbok till Charles Westin*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.
- Widmaier, Sarah & Dumont, Jean-Christophe (2011). Are Recent Immigrants Different? A New Profile of Immigrants in the OECD (DIOC 2005/06). OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 126, Directorate for Employment, Labour and Social Affairs. Paris: OECD.
- Wicksell, Knut (1882). *Om utvandringen dess betydelse och orsaker*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.

Presentation av Framtidskommissionen

Framtidskommissionen utsågs av regeringen i november 2011. Syftet med Framtidskommissionen är att identifiera de viktiga samhällsutmaningar som Sverige står inför på längre sikt och att bidra till en mer framtidsinriktad debatt. Kommissionens slutsatser kommer att presenteras i en rapport våren 2013.

Inom ramen för Framtidskommissionen ska fyra särskilda framtidsutredningar genomföras, vilka ska fokusera på (1) den demografiska utvecklingen, (2) integration, jämställdhet, demokrati och delaktighet, (3) hållbar tillväxt i globaliseringens tid samt (4) rättvisa och sammanhållning.

Som ett led i Framtidskommissionens arbete har också ett antal rapporter beställts som ska belysa olika frågor med relevans för Sveriges framtida samhällsutmaningar. Detta är en av dessa rapporter.

Ordförande för Framtidskommissionen är statsminister *Fredrik Reinfeldt* och huvudsekreterare och kanslichef är professor *Jesper Strömbäck*. Övriga ledamöter är:

- *Jan Björklund*, utbildningsminister
- *Göran Hägglund*, socialminister
- *Annie Lööf*, näringsminister
- *Viveca Ax:son Johnson*, styrelseordförande i Nordstjernan
- *Klas Eklund*, seniorekonom på SEB och adjungerad professor
- *Helena Jonsson*, ordförande i LRF

Presentation av Framtidskommissionen

- *Eva Nordmark*, ordförande i TCO
- *Mernosh Saatchi*, vd för Humblestorm
- *Johan Rockström*, professor i naturresurshushållning
- *Lars Trägårdh*, professor i historia
- *Pekka Møllergård*, högskolerektor och docent
- *Stina Westerberg*, generaldirektör vid Statens musikverk

Framtidens migration

ESKIL WADENSJÖ

Den framtida invandringen är viktig för arbetsmarknaden i Sverige, inte minst på grund av att de äldre blir allt fler och att andelen av befolkningen som är i aktiv ålder minskar. Det är viktigt att kunna förutse både invandringen och utvandringen till och från Sverige. Men det är svårt att göra långsiktiga prognoser för invandringen och alla stora förändringar av invandringen till Sverige under 1900-talet har varit oväntade. Arbetskraftsinvandringen beror på hur Sverige utvecklas ekonomiskt i förhållande till vår omvärld och författaren bedömer att inkomstnivån i Sverige är så hög att det bör gå att rekrytera utländsk arbetskraft till Sverige även i framtiden, så länge det finns en efterfrågan på arbetskraft i Sverige. Flyktinginvandringen beror däremot främst på politiska händelser utanför Sveriges gränser som är mycket svårare att förutsäga.

Eftersom långsiktiga prognoser för invandringen oftast slår fel rekommenderar författaren att de prognoser som görs uppdateras regelbundet.

Eskil Wadensjö är nationalekonom, professor vid Institutet för social forskning (SOFI) vid Stockholms universitet. Han är föreståndare för Stockholms universitets Linnécentrum för integrationsstudier (SULCIS). Hans främsta intresseområden är invandring och ekonomisk integration, egenföretagande, ungdomarnas och de äldres arbetsmarknadssituation, social- och avtalsförsäkringar samt ekonomisk doktrinhistoria.

Fritzes

ett Wolters Kluwer-företag

106 47 Stockholm Tel 08-598 191 90 Fax 08-598 191 91 order.fritzes@nj.se www.fritzes.se

ISBN 978-91-38-23834-9